

NR: 8-2015

SCEN & FILM

Teaterförbundets tidning

*Ständigt denna Tejle
Kiruna lockar stora filmteam
Barnteatern som väcker föräldrarnas skräck*

Det känns mycket bra med medlemmar som vill utveckla oss!

EFTER BESÖK PÅ RIKSDAGENS KULTURUTSKOTT tillsammans med Sveriges Filmregissörer, Dramatikerförbundet och Oberoende filmares förbund (OFF), där vi förklarat att det är oerhört viktigt för oss som gör film att vi får ett statligt filmavtal med stark finansiering, blir jag uppringd av Kulturnyhetera. De vill prata med mig om löneskillnader mellan kvinnor och män inom filmen. En stor debatt har nu pågått i andra länder om skådespelare som har mycket olika löner beroende på kön. Jag uttalar mig och säger att det är föråldrat och kränkande, samt att ett stort problem är att det inte finns någon lönestatistik på området.

Jag får genast dels hejarop från dem som drabbats – men också protester från en producent som menar att Teaterförbundet har alla uppgifter att ta fram statistik. Sant är att alla filmproducenter som vi har avtal med skickar in gageuppgifter. Dessa ligger till grund för fördelning av upphovsrättsmedel men är inte tillräckliga för att kunna läsa av löneskillnader. Självklart ligger det ett ansvar på Teaterförbundet/för scen och film att få till stånd en bra och tydlig lönestatistik på området. Vi gör det gärna i samarbete med våra filmproducenter, som då behöver ge oss mer utförliga uppgifter. Ett viktigt arbete att ta tag i.

Teaterförbundet har också sen sist ordnat en mycket lyckad filmarbetardag tillsammans med Stockholms dramatiska högskola och Arbetsförmedlingen kultur media i Stockholm. Under en heldag gavs möjlighet för filmarbetare att mötas och diskutera arbetsformer och projekt. Låta sig inspireras av olika föredragshållare och samtalspartners. Självklart var det också många som valde att pitcha sin filmidé. Alla jag talade med var nöjda och det är verkligen viktigt att Teaterförbundet visar att vi också skapar dessa öppna mötesplatser.

Stockholm Filmfestival är avslutad och här fanns Teaterförbundet med i priset för bästa kortfilm, "1 km film". Vi deltar med stöd till filmarbetare bakom kameran vid inspelning av kommande film. Vi medverkar också på samma sätt när det gäller kortfilm i Göteborg, "Startsladden". Där ses vi i januari och vi planerar ett möte om mångfald i filmbranschen. Ett område där vi måste komma vidare i snabb takt. Svenska Filminstitutet har

inbjudit branschen till ett samtal för att ta fram en ansvarsförklaring för att bredda mångfalden bakom och framför kameran. Teaterförbundet och Sveriges Filmregissörer finns med!

NÄR DET GÄLLER VÅRA INSTITUTIONER, som också är den största arbetsplatsen för alla våra frilansare, startar nu arbetet med ett nytt kollektivavtal. Det nuvarande avtalet löper ut den 31 mars 2016. I slutet av november samlades alla lokalavdelningar tillsammans med den avtalsdelegation som förbundsstyrelsen utsett, för att ha en första genomgång av läget. I den budget som presenterades i september fanns inte mycket till uppräknings för institutionerna. Det är tydligt att staten vill frånta sig ansvaret när det gäller den regionala och lokala scenkonsten och låta kommuner, regioner och landsting överta en större del av finansieringen. Detta skapar oro och den organisation som samlar Läns-teatrarna i Sverige har varnat för att man inte längre kan uppfylla de mål som är satta för verksamheterna.

Oron är också stor när det gäller framtiden för den fria scenkonsten. Ett arbete har påbörjats tillsammans med Dans- och Teatercentrum för att tillsammans utveckla vårt gemensamma "Upprop för den fria scenkonsten."

Mycket arbete kommer att krävas när det gäller alla våra områden inom scen och film. Vi har medlemmar som engagerar sig för att stärka och utveckla, det känns riktigt bra!

ANNA CARLSON
ORDFÖRANDE

PÅ OMSLAGET: MATS JÄDERLUND

FOTO: KICKI NILSSON/ICON PHOTOGRAPHY

SCEN & FILM – TEATERFÖRBUNDETS TIDNING

Utkommer med åtta nummer per år och sänds utan särskild beställning kostnadsfritt till Teaterförbundets medlemmar.

Prenumerationspris: 350 kronor/år.

Ansvarig utgivare: **Jaan Kolk**. Chefredaktör: **Magdalena Boman**.

Layout: **Magdalena Boman**.

Grafisk form: **Mu ab**

Återkommande medarbetare: **Annicka Istemo, Gert Lundstedt,**

Kristian Pohl.

Redaktionskommitté: **Åse Axberg, Frida Beckman, Mireille Bergenström, Jörgen Bergmark, Eleonor Fahlén, Jaan Kolk, Minna Krook, Karim Rashed, Martyna Lisowska Söderberg**.

SCEN & FILM gör fördjupande reportage och intervjuer med personer verksamma inom scen- och filmområdet. Tidningen bevakar aktuella frågor av facklig, konstnärlig, kultur- och arbetsmarknadspolitisk natur.

Postadress: Teaterförbundet, Box 127 10, 112 94 Stockholm.

e-post: magdalena@mboman.se, magdalena.boman@teaterforbundet.se

Besöksadress: Kaplansbacken 2A.

Telefon: 08-441 13 00. Fax: 08-653 95 07. Redaktion: 070-664 55 59.

Annonser: **SB-Media AB**, Alex Simonsson Tel: 08-545 160 63.

e-post: alex@sb-media.se

Tryck: **DanagårdLitho**, Ödeshög 2015.

Repro: **Cicero Tryck och media**.

ISSN 2001-5518

Scen & film är medlem i Sveriges Tidskrifter

Pdf på tidningen finns även på TFs hemsida: www.teaterforbundet.se

Innehåll nr 8-2015

4 MÅNADENS BILD

Skådespelaren, dramatikern och dramapedagogen Karim Rashed.

6 SAMTAL OM FRAMTIDENS FILMPOLITIK PÅ STOCKHOLMS FILMFESTIVAL "Släpp in upphovspersoner i Filminstitutets styrelse".

10 INTERVJU: LOTTA TEJLE

Årets Edvin Adolphson-stipendiat syns överallt just nu.

12 BARNTEATERN SOM VÄCKER SKRÄCK HOS FÖRÄLDRARNA

Scen&film nystar i orsakerna bakom föräldrabojkotten av Medeas barn.

18 NORRBOTTENS MILJÖ GER BERÄTTELSEN NYA NIVÅER

FilmPool Nord blickar tillbaka på ett rekordår.

24 MÅNGA JÄRN I ELDEN

Hedda Krausz Sjögrens projekt flyttar perspektiven.

29 KRÖNIKA: ULRIKA DALENSTAM

Tiden stannar – dagen P närmar sig!

30 TEORI & PRAKTIK

Magiskt när proffs och amatörer möts i filmen Tjuvheder.

40 FÖRFÖLJDA OCH FÖRTRYCKA ARTISTER VÄRLDEN ÖVER

Nästa nummer kommer den 10 februari

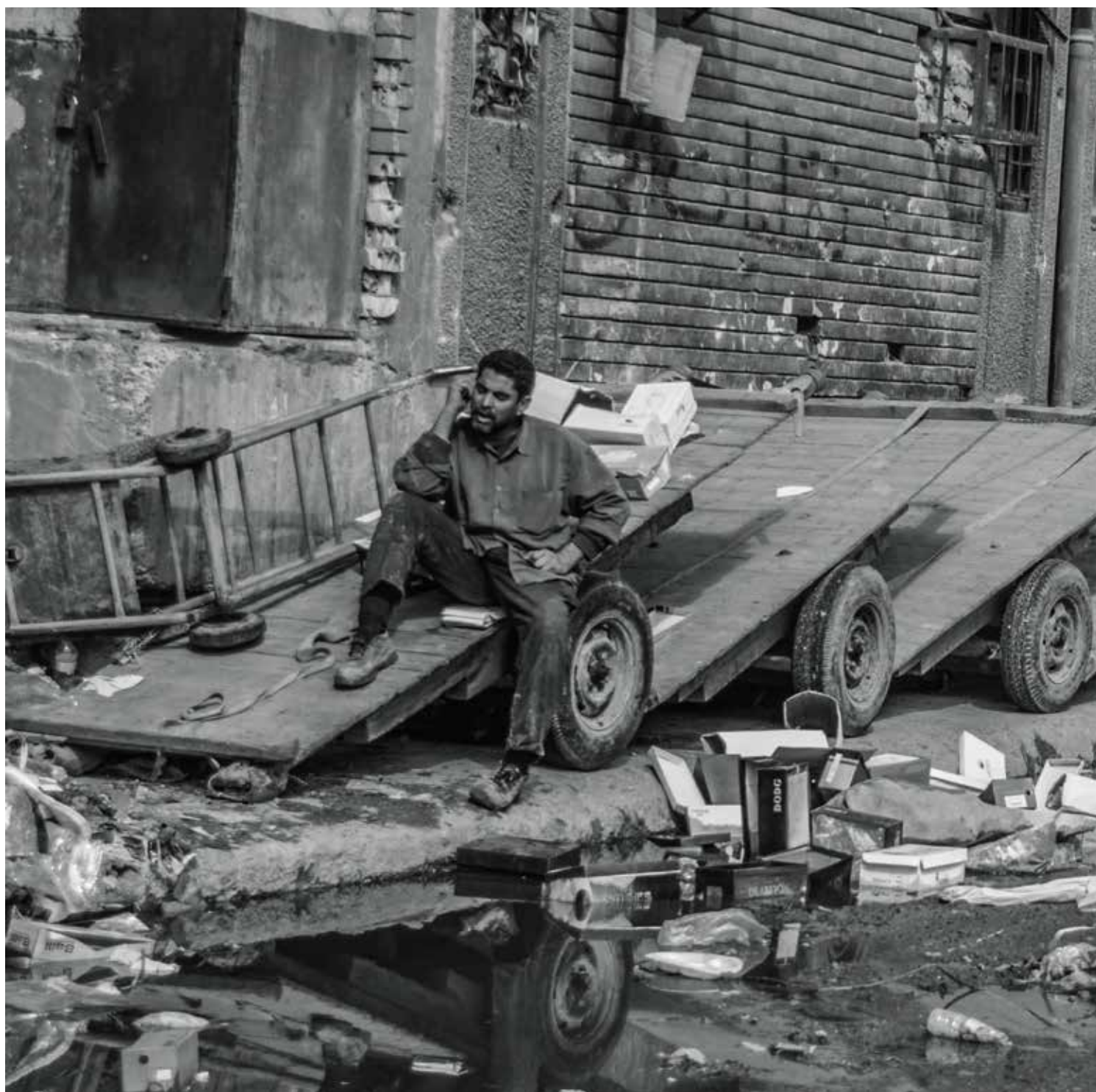
Presstopp den 22 januari

10 Lotta Tejle. Foto: Michael Melansen

12 Mats Jäderlund i föreställningen Medeas barn.
Foto: Kicki Nilsson/Icon photography.

18 Bild från inspelningen av Midnattssol. Foto: Ulrika Malm.

30 Maria Levanon i filmen Tjuvheder.
Foto: Nadja Hallström.

Namn: Karim Rashed.

Ålder: 53 år.

Yrke: Skådespelare, dramatiker och dramapedagog.

Aktuell i: Föreställningen "I came to see you" på Malmö stadsteater.

Kulturupplevelse som inspirerar:

Jag känner mig alltid öppen för alla inspirationskällor, men det som brukar finnas kvar i minnet är det som jag upplever tillsammans med människor, att höra människors berättelser, se foto- eller bildkonstutställning och läsa poesi. Det som mest har präglat mina pjäser som jag skrivit eller regisserat är film. Jag anser att filmen är en mycket intensiv, estetisk och filosofisk reflektion av livet.

Väntan i ödslig

EN MAN SITTER ENSAM, i det närmaste övergiven vid en fabrik, tomma vagnar utan användning står uppradade. Väntar han på något? Det är stökigt och vi befinner oss i en stad – storstaden Bagdad. Det finns inga bilar på gatan och vagnarna körs med människokraft. Ödsligheten vittnar om att arbetslöshet råder. Skådespelaren och fotografen Muqdad Madlom har tagit bilden, vän och före detta kollega till Karim Rashed.

– Jag kommer från Bagdad men lämnade staden 1994. Muqdad är en mycket erkänd skådespelare och fotograf i Irak. Jag

övergivenesshet

jobbade med honom på Nationalteatern i Bagdad, där han då var anställd. Numera är Muqdad i första hand en film- och tv-skådespelare men hoppar in på teatern när han tycker att uppsättningarna är intressanta. Innan jag lämnade landet satte jag upp en poetisk pjäs "Diamantfesten" i gemensam regi med min lärare från Teaterhögskolan i Bagdad, Salah Al Cazid. Han arbetar med en form av "Visual Theatre" med fokus på skådespelarnas rörelse och dans i föreställningen och Muqdad spelade huvudrollen i "Diamantfesten".

Karim Rashed har fått mycket inspiration av Muqdad. – Jag tänkte på honom när jag skrev pjäsen "I came to see you" som nu visas på Malmö stadsteater. I en av rollerna finns det en fotograf som inte vill lämna sitt hemland för han vill vara vittne till det som sker där. Ett land som går fort fram och som idag är starkt präglad av de dramatiska skeendena som pågår.

Föreställningen "I came to see you" gästspelas på Södra teatern i Stockholm den 14 – 15 januari, och arrangeras i samarbete med Riksteatern.

MAGDALENA BOMAN

Kulturutskottets Bengt Eliasson (FP) och Cecilia Magnusson (M) lyssnade till diskussionen på filmcocktailen.

"Viktigt med transparens när ny filmpolitik sjösätts"

Upphovsrättspersoners inflytande i filmpolitiken var i fokus under ett samtal vid Stockholms filmfestival.

EN FRAMTIDA HELSTATLIG filmpolitik med konstnärlig profil och rejäl finansiering – det är vad utövare och upphovsmän nu hoppas ska bli verklighet från den första januari 2017.

– Även om promemorian om statlig filmpolitik är luddigt skriven betonar den att upphovspersoner ska få mer inflytande. Det är något vi länge velat och som inte funnits med det gamla filmavtalet, framhöll Christina Olofson, en av ordförandena för Sveriges filmregissörer, under den med Dramatikerförbundets gemensamt hållna cocktailen.

SFI som stiftelse eller myndighet, systemet med konsulenter och producenter nas allt större makt var frågor som stod i fokus under samtalen.

– Det behövs större transparens i systemet när en ny filmpolitik sjösätts såväl i konsulentssystemet som i de samtal som uppstår när det blir problem mellan upphovspersoner och producenter. Idag har vi inga möjligheter att få reda på vad producenten har gjort för ansökningar och hur

man vill använda pengarna, på grund av att SFI är en stiftelse, sa manusförfattaren Jimmy Karlsson.

Under samtalet framkom det att en delegation från Kulturutskottet besökt Polen för att lära mer om deras finansieringssystem. Polen har inspirerat Sveriges filmregissörer till att föreslå en finansieringsmodell där en avgift tas ut av alla som får betalt för svensk film, även internetleverantörer och bredbandsoperatörer.

– I Polen finns ett system med kommissionärer som man gott skulle kunna pröva här i Sverige. Vi är många som tycker att vårt konsulentsystem är förlegat, sa Christina Olofson. Att upphovrättspersoner borde ha plats i Filminstitutets styrelse borde vara en självklarhet. Sverige är för övrigt det enda landet i Norden som inte har dramatiker i styrelsen för det nationella filminstitutet, påpekade Alex Haridi.

Slutorden blev att införandet av en statlig filmpolitik inte kan skjutas upp ytterligare, och att upphovrättspersoners inflytande över processen måste fortsätta. MB

Fråga i förra numret:

Har du tvingats gå upp eller ner för en roll?

Nej 66 %

Ja 34 %

Har någon film fått dig att besöka ett särskilt ställe?

Svara **Ja** eller **Nej** på:

www.teaterforbundet.se

BAROMETERN

Har någon film fått dig att besöka ett särskilt ställe?

"Ja, miljöerna i Sex and the city och New York har jag dragits till"

Amanda Apetrea, koreograf:

– Wow, nu måste jag tänka... Jo, när jag var i New York, så gick jag förbi ställen där Carrie Bradshaw och hennes väninnor hängde i "Sex and the city". Jag passerade huset där Carrie bor. Jag minns en episod när hon firar ett miserabelt nyår och går och lägger sig innan tolvslaget och Miranda ringer henne från sin lika ensamma lägenhet. Carrie tar en taxi dit och de möts i sin sorgsenhet. Den vänskapen är det jag älskar med "Sex and the city". Den påminner mig om vänskapen med mina vänner och hur viktiga de är. Serien pågick så länge och har verkligen influerat mig. Nu är jag dessutom i samma ålder som dem och det är lite kul.

"Ja, Fellinis Amarcord fick mig att bege mig till Rimini, men jag blev besviken"

Johan Ehn, skådespelare:

– Ja, Fellinis film Amarcord gjorde att jag tog mig till Rimini. Men det var absolut inte så fantastisk som jag hade trott. Jag hade otroliga drömbilder om att jag skulle få träffa en massa märkliga människor och uppleva magi. Jag har även åkt till filmstaden i Marocko. Vi hade hört att Lukes hus på planeten Tatoonine skulle finnas i Atlas Studio utanför Ouarzazate men det visade sig att det var i Tunisien det spelades in. De hade bara spelat in en scen i Marocko med Taourirt Kasbah i bakgrunden (vilket resulterade i att vi såg det fantastiska "sandlottet"). Men vi såg de Tibetanska klostren som var med i Kundun – filmen om Dalai Lama!

"Jag skulle vilja ta mig med tidsmaskin till Filmmiljön i Brända av solen"

Sara Klänge, mask och peruk inom film och teater:

– Jag skulle vilja åka i en tidsmaskin till 1930-talets Krimhalvö för att där få uppleva lata dagar vid havet på landsbygden efter att ha sett Michalkovs Brända av solen.

Kulturutskottet vill fortsätta samtala

Nyligen uppvaktades riksdagens kulturutskott av utövare och upphovspersoner i filmbranschen. Teaterförbundet hoppas på bättre samtal om svensk filmproduktion.

TEATERFÖRBUNDET HAR UPPVAKTAT riksdagens kulturutskott om filmpolitiken. Besöket gjordes tillsammans med Sveriges Filmregissörer, Oberoende Filmars Förbund och Sveriges Dramatikerförbund. Vid uppvaktningen underströks vikten av en helstatlig filmpolitik – som regeringen beslutat införa från 2017 – och att resurser behöver tillföras. Grunderna för detta sammanfattade de fyra organisationerna gemensamt i fyra punkter till utskottet:

- Det nuvarande filmavtalets branschmodell har gjort att filmen isolerats från kulturpolitiken.
- Avtalsmodellen har efter sex decennier spelat ut sin roll. Avtalsfinansieringen går inte längre att bygga på biografavgiften när 97 procent av film ses i andra visningsfönster än på bio.
- Förstärkt finansiering behövs, något som är understött av att Filminstitutet i sitt budgetunderlag till regeringen begär 135 miljoner kronor mer för att utveckla svensk film.
- Det nuvarande filmavtalet utesluter de uppvaktande parterna yrkesgrupper. Samtidigt har ”mer renodlade kommersiella intressen flyttat fram sina positioner”.

Regeringens promemoria ”Framtidens filmpolitik” fick erkännande för att den betonar konstnärlig kvalitet och teknikneutralitet, och lyfter fram upphovspersoner och utövare. Teaterförbundets ordförande Anna Carlson var nöjd med mötet.

– Ja, vi fick beröm av ordförande för en bra föredragning. Det fanns ett stort intresse och lyhördhet från utskottet.

Ni framförde kritik mot att Alliansen vill förlänga filmavtalet ett år?

– Vi var tydliga med att vi förordar en statlig filmpolitik. Våra organisationer, vi som gör film, accepterar inte ett förlängt filmavtal. Jag hoppas det budskapet får fäste.

Planerar ni ytterligare opinionsbildande verksamhet tillsammans?

– Vi arrangerade en filmcocktail med samtal om kommande filmpolitik under Stockholms filmfestival. Och flera från riksdagens kulturutskott och departementet vill fortsätta diskussionen. En viktig signal att man lyssnar på vad vi som gör film tycker. Nu ska de bara göra som vi vill också. Så vi fortsätter att vara aktiva.

GERT LUNDSTEDT

Samsung driver privatkopieringsmål till HD

Upphovsrättsinnehavarna flyttar fram sina positioner. Det är resultatet av en tingsrättsdom som ger utökad privatkopieringsersättning. Men Samsung driver målet vidare till Högsta domstolen.

EN DOM I SOLNA TINGSRÄTT ger upphovsrättsinnehavarna utökad rätt till privatkopieringsersättning. En ersättning rättighetshavare idag får från försäljning av tekniska produkter som hårddiskar, usb-minnen och mp3-spelare, vilka kan användas för att kopiera upphovsrättsliga verk som film och musik.

Tingsrätten gav den upphovsrättsliga paraplyorganisationen Copyswede (där Teaterförbundet är medlem) rätt i ett mål mot teknikföretaget Samsung. Domen innebär att företag i elektronikbranschen även ska redovisa hur många datorer och surfplattor de importerar. Siffror som sedan ligger till grund för de ersättningskrav Copyswede kan ställa. Samsung har överklagat domen, vilket branschorganisationen ElektronikBranschen välkomnar.

I ett pressmeddelande skriver de att dagens privatkopieringsersättning bör ersättas med något liknande det finländska

systemet där ersättning utgår via statsbudgeten.

Hur lång tid tar det innan fallet avgörs?

– I andra liknande fall har vi haft ett avgörande inom ett år, säger Copyswedens vd Mattias Åkerlind.

UTÖVER SAMSUNGMALET har Copyswede pågående mål mot Sony och Telia gällande smartphones. I båda fallen har Copyswede vunnit upp till hovrätten.

– Högsta domstolen har just meddelat prövningstillstånd, att man tar upp Teliamålet om smartphones.

Betyder prövningstillståndet att HD underkänner hovrättsens dom?

– Så ska man absolut inte se det. Förmodligen handlar det om att det är en fråga av stor betydelse.

Blir en positiv dom i HD för Copyswede prejudicerande?

– Ja. Och förhoppningsvis behöver det

inte ta lång tid innan domen meddelas.

Upphovsrättsfrågor är också ett beslutsområde för EU. Vad gäller privatkopiering har den folkpartistiske europaparlamentarikern Cecilia Wikström drivit på för att ersättning för privatkopiering ska tas bort.

Scen och Film bad henne kommentera tingsrättens dom; om den gör att hon omvärderar sin inställning till upphovsrättsinnehavares rätt till ersättning för privatkopiering. Först meddelar hennes pressekreterare att Cecilia Wikström ska svara, men beskedet tas sedan tillbaka med kommentaren ”Cecilia vill helt enkelt inte kommentera ärendet”.

Copyswede fördelade 2013 totalt drygt 118 miljoner kronor i privatkopieringsersättning till rättighetshavare.

GERT LUNDSTEDT

Lyckad heldag för filmfolk

Det blev succé när Teaterförbundet tillsammans med Arbetsförmedlingen Kultur och Stockholms dramatiska högskola höll en gemensam arbetsmarknadsdag för filmfolk.

– Över hundra personer anmälde sig, detta är något branschen längtat efter, säger Eleonor Fahlén, regionalt skyddsombud på Teaterförbundet.

I NOVEMBER HÖLLS FÖR första gången en gemensamt ordnad branschdag för filmfolk. Det blev en fullspäckad dag på Stockholms dramatiska högskola, där filmarbetare erbjöds att möta utställare, lyssna till seminarier och möjligheter till att speeddejta/pitcha inför produktionsbolag. 50 personer tog chansen att möta producenter, produktionsledare, linjeproducenter hos sex större filmbolag, samt några mindre.

– Vi fick sex minuter på oss att presentera oss personligen alternativt pitcha för en idé. Jag valde att testa en idé jag har till en tv-serie, säger Anders Habenicht, en av två ordföranden i Sveriges Filmregissörer.

Den här typen av träffpunkter med

möten mellan producenter och utövare är inte särskilt vanligt förekommande men något som branschfolk vill se mer av, menar Anders. Det betyder också mycket att samtidigt få en chans att via seminarier få lyssna på andras erfarenheter av att göra film.

Moving Sweden, liksom Filmregion Stockholm Mälardalen var på plats och presenterade vad de sysslar med nu. Ninja Thyberg som gjort kortfilmen "Hingsten" med prispengar från "1 km film" berättade om sitt arbete, liksom producenten Linus Andersson bakom filmen "Kung Fury 2".

– Det är kul att träffa kollegor och få lyssna till intressanta seminarier. Vi fick en inblick i hur man jobbade i "Bron" med

konceptuell regi, hur deras arbetsupplägg sett ut och hur de har jobbat med manus och redigering. Ett annat seminarium beskrev hur arbetet bakom filmen "Kung Fury" sattes igång genom Kickstarter, och hur det fungerade PR-mässigt, berättar b-fotografen David Gylje.

Arbetsförmedlingen kultur media var också nöjd med dagen. Philippa Wallér, nationell branschstrateg, är inriktad på att ordna en dag liknande denna, tillsammans med Teaterförbundet och Stockholms Dramatiska högskola, nästa år.

MAGDALENA BOMAN

HALLÅ DÄR...

Ny rapport om framtida kulturtrender

Hallå där Sverker Härd, chef för Myndigheten för kulturanalys, berätta om de fem kulturella framtids-trender som ni lyfter fram i en rapport.

– Vi har ett regeringsuppdrag att göra omvärldsanalyser inom kulturområdet. Målet med denna framtidsanalys är inte att generera tvärsäkra sanningar utan snarare att resonera kring det som äger rum och att dra rimliga slutsatser som kan ge underlag för rimliga tolkningar och fortsatt diskussion.

Ni lyfter fram fem trender. Finns det någon som du tycker är extra angelägen?

– Den pågående inflyttningen till storstäderna gör att glesbygden riskerar att utarmas ytterligare på kultur och att det på så sätt uppstår vita fläckar på kulturkartan. Det rimmar illa med de politiska målen att kulturen ska vara tillgänglig för

alla medborgare. En utbyggnad av bredband är viktig men räcker inte för att komma till rätta med de vita fläckarna. Jag kan också känna mig oroad över att det finns bristande kunskaper i att hantera och tolka det bildsamhälle som vi redan befinner oss i. Filterbubblor, där tips och information styrs efter tidigare sökning på nätet, via algoritmer, är ett annat fenomen som bör uppmärksammas. Detta kan leda till att egna, etablerade världsbilder och kulturanor bekräftas utan att ifrågasättas. Men den nya teknologin innebär också många fördelar.

Vilka?

– Vår omvärldsanalys visar att det även finns en ökad delaktighet och förmåga att själv kunna påverka kulturen genom sociala medier och ny teknik. Många, främst unga, människor har ett brett kulturintresse. Det är gränsöverskridande, märks i alla samhällsgrupper och begränsas inte

av socioekonomisk tillhörighet. En annan positiv trend är att det vid sidan av den nya tekniken samtidigt finns ett stort och ökande intresse av att ingå i ett socialt sammanhang och att uppleva kultur tillsammans med andra på exempelvis konserter och biografier.

Vad händer nu efter att ni sammanställt rapporten?

– Vi har pekat på några samhällstrender. Nästa steg blir att politiker, organisationer och enskilda kulturutövare tar till sig detta för att sedan handla för att motverka negativa effekter och ta till sig de positiva.

GERTRUD DAHLBERG

Läs mer om omvärldsanalysen på www.kulturanalys.se

Trappan fortsätter med ny huvudman

Kulturakademin Trappan fortsätter att kompetensutveckla professionellt yrkesverksamma inom scenkonst, musik, film och tv i Västsverige. Under 2016 tar ett regionalt dotterbolag i Västra Götaland över huvudmannskapet för verksamheten som dessutom får mer pengar.

DET ÄR VÄLDIGT POSITIVT att Västra Götalandregionen har för avsikt att bilda ett regionalt dotterbolag för att bli vår nya huvudman. Det säger Ulla Berg Svedin som är ordförande i Kulturakademin Trappan:

– Det ger en fastare och mer långsiktig plattform. Vi inom ledningsgruppen är nöjda med att vi också från 2015 ingår i samverkansmodellen.

Projektet har funnits sedan 2004 och har tidigare haft Teateralliansen och Svensk Teaterunion (sedan 2012) som huvudman. Trappan finansieras huvudsakligen av Västra Götalandsregionens Kulturnämnd och Regionutvecklingsnämnd, men även Film Väst, Dansalliansen samt Teater Halland är medfinansierare.

Från 2016 tillkommer Svenska Filmin-

stitutet och Teateralliansen. Ansvarsskiftet med en ny huvudman innebär ingen påtaglig förändring för Trappans deltagare. Precis som tidigare kommer aktiviteter att planeras i samarbete med de verksamheter som samverkar i Kulturakademin. Trappan fortsätter att vara arbetsgivare åt många frilansare och ger verksamheter, grupper och individer möjlighet till mötesplatser samt fördjupning och breddning av kunskaper.

– Vår budget för 2016 ökar med cirka 400 000 kronor jämfört med föregående år. Men vi vet i dagsläget inte hur den nya organisationen kommer att se ut.

Enligt förslaget kommer det att finnas en styrelse för det regionala dotterbolaget med representation från moderbolaget och från branschen. Dessutom två koordina-

torer och en vd med en referensgrupp som ersätter nuvarande ledningsgrupp. Det uppdrag som kulturnämnden beslutat om löper till 2017 och tillhör gruppens långsiktiga uppdrag som förnyas vart tredje år.

Än har regionstyrelsen i Västra Götaland inte fattat det slutgiltiga beslutet i frågan. Men Ulla Berg Svedin utgår från att det är en formalitet eftersom kulturnämnden tidigare gett klartecken för en fortsättning under förutsättning att ett regionalt dotterbolag bildas och tar över som ny huvudman.

– Vårt mål har varit att Kulturakademin Trappan skulle övergå från att vara ett projekt till att bli en permanent och långsiktigt finansierad verksamhet. Nu är vi där! säger Ulla Berg Svedin.

GERTRUD DAHLBERG

Osten får årets guldmedalj

Regissören och författaren Suzanne Osten får Teaterförbundets guldmedalj 2015 för en utomordentlig konstnärlig gärning.

SUZANNE OSTEN HAR GJORT ovärderliga insatser för unga människor och för scenkonsten. En pionjär som i alla lägen står på barnens sida. Hon är en inspiratör utan vars insatser scenkonsten för barn och unga inte hade haft den självklara position som den har idag. Denna pågående livslånga gärning gör att Suzanne Osten tilldelas Teaterförbundets guldmedalj, säger Anna Carlson, ordförande i Teaterförbundet för scen och film.

Suzanne Osten har skapat en lång rad banbrytande föreställningar för barn, unga och vuxna genom åren, inte minst på Unga Klara som hon grundade 1975 och var konstnärlig ledare för fram till i fjol. Suzanne Osten var en av de första att skapa scenkonst för så unga barn som sex månader. Hon har även regisserat flera filmer, varit professor i regi och är Sveriges första filmambassadör för Svenska filminstitutet.

Guldmedaljen delades ut på Dansmuseet den 7 december 2015. Svenska Assitej bjöd in till ett samtal med Suzanne Osten, om hennes

Kalle Rönåsen

konstnärskap och arbete med svensk scenkonst för barn och unga. I samtalet deltog även Ann Petrén, Simon Norrthon och Hannes Meidal.

Flerfaldiga stipendiaten Tejle syns överallt

Lotta Tejle är skådespelaren som brukar kallas en "Late bloomer". Vid 50 tog hennes karriär rejäl fart. Nyligen tilldelades hon såväl Gunn Wållgren som Edvin Adolphson-stipendiet, en ära som hon beskriver som ett ansvarsfullt stafettlopp.

DET VILAR NÅGOT AV Maggie Smith över Lotta Tejle. Det där underfundiga leendet som i en handvändning kan förvandlas till djupt gravallvar.

Lägg därtill den stolta hållningen, som troligtvis kommer efter ett helt liv till häst, och hon blir på något sätt sinnebild av uttrycket karaktärsskådespelare. När jag frågar runt bland kollegorna återkommer också ord som "en av våra bästa skådespelare", "mångsidig", "anspråkslös" och "en sann komedienn". Inte undra på att hon 2013 nominerades till det prestigefyllda tv-priset Emmy för sin roll som Majlis i tv-serien "30 grader i februari".

Just nu är hon aktuell i inte mindre än fyra uppsättningar på Dramaten. Dels som en rörande dråplig Lill-Märta i Mats Eks hyllade uppsättning av "Utvandrarna", dels som körledare i Karl Dunérs "Den fjättrade Prometheus". Samtidigt repeterar hon rollen som Gertrud i "Hamlet" med premiär i januari. Manus till Alexander Mørk-Eidems version av "Rampfeber" har hon inte ens börjat våga titta på.

Inte undra på att det är svårt att få in en intervjutid, men nu sitter vi i Målarstens foajé.

– Det var här allt började på Dramaten, förklarar hon under affischen för "Upp i sadeln" som hon medverkade i 2007.

Nyligen tilldelades hon Teaterförbundets Edvin Adolphson-stipendium, något som hon tycker sätter henne själv i ett större sammanhang.

– Jag tänker att när man får ett stipendium är det fina också att man påminns om historien, att man får blicka bakåt på tidigare generationer och samtidigt föra en stafettpinne vidare.

Därtill har hon precis fått Dramatens Gunn Wållgren-stipendium, vilket gläder henne alldeles extra. Hon berättar hur hon under uppväxten på 60-talet satt framför tvn och i princip såg alla svartvita filmer där Wållgren medverkade.

– Hon har varit en stor inspirationskälla för många kvinnliga skådespelare, så även för mig: Hon hade skörhet och styrka. Ett genomslagsligt spel, som de flesta skådespelare strävar efter och som går direkt in i hjärtat, säger Lotta Tejle ödmjukt om sin föregångare på Dramaten.

Själv har hon bara varit fast anställd på samma teater i tre år, men har arbetat som frilans där i tio. Att bara befinna sig på en och samma plats varje dag är något Lotta Tejle beskriver som välbehövligt. Hon värnar också om möjligheten att vara tjänstledig, andas annan luft och i perioder också kunna filma.

– Det handlar om att vara rädd om sin kreativitet, den drivkraft man har. Det är utvecklande att ibland byta miljöer, att få

vara i andra rum och processer, säger hon eftertänksamt och tar en ny klunk av sitt take away-kaffe.

Du har inte blivit bekväm nu när du är fast anställd?

– Nej, jag hoppas inte det! Repertoarteatern är krävande på ett annat sätt. På gott och ont. Du repeterar en föreställning på dagarna och spelar sedan på kvällarna. Ibland kan man känna att det är skönt, men ibland kan det också vara väldigt frustrerande eftersom det är splittrat.

HENNES EGEN INGÅNG till teatervärlden var inte självklar, även om flera av hennes syskon idag också jobbar med kultur. Två var med och startade kulturfestivalen Urkult i Ångermanland på 90-talet, medan en är vice ordförande i Amatörernas riksförbund (ATR) i Västernorrland. Uppvuxen i Linköping med en pappa som var jägmästare och en mamma som var hemmafru och dagbarnvårdare, så var inte teaterbesök ett prioriterat område.

Den första publiken blev istället hästarna i stallet där hon mer eller mindre bodde under sin uppväxt. Där fann hon sitt egna rum och hittade på pjäser tillsammans med några andra tjejer i stallcaféet.

Efter teaterstudier på bland annat Teaterstudion i Stockholm hamnade hon sedan på Jordcirkus. Men det var barnteatern och "Anna Larssons hemliga dagbok" som blev hennes Dramaten-debut. Här spelade hon bland annat mat-tant. Sedan har det blivit allt från häst i "Upp i sadeln" till styvmor i "Askungen".

Med särskild värme minns hon Unga Riks uppsättning av danska Line Knutzons "Först föds man ju" på 90-talet som hon spelade drygt 250 gånger, den roll som också Edvin Adolphson-stipendiets utdelare, skådespelaren Kristina Adolphson, nämner som den roll som fick henne att få upp ögonen för Tejle.

– Vi spelade i gymnastiksalen, så innan varje föreställning körde vi volleyboll som uppvärmning. Samma lag vann alla gånger och det var mitt! Alltså de som slog in minst mål var vinnarna!

Repetitionerna av "Hamlet" pockar på. Men vem är då Hamlets mamma Gertrud i Lotta Tejles händer?

– Det vet jag faktiskt inte ännu. Jag håller fortfarande på att undersöka det. Men det blir en modern Hamlet där också Ofelias och drottningens roll måste utvecklas. Kanske blir hon mer av en kvinnlig politiker av idag som drivs av visionen att vilja påverka och bestämma.

Lotta Tejle

Född: 1960

Bor: Enskede

Familj: Maken skådespelaren Juan Rodríguez och två barn

Aktuell med: Utvandrarerna och Den fjättrade Prometheus. I vår också Hamlet och Rampfeber, alla på Dramaten

Aktuella utmärkelser: Teaterförbundets Edvin Adolphson-stipendium och Gunn Wällgren-stipendiat

Barnteatern som sätter skräck i de vuxna

I höstas drabbades föreställningen "Medeas barn" av en serie hastiga avbokningar när uppsättningen skulle ut på turné. Orsak: Föräldrabojkott.

Hur ska teatern arbeta för att bränna igenom vuxenrädslan? Scen&film nystar i frågan.

DET HÄNDE SIG vid den tiden, hösten 2015, att en barnpjäs med 40 år på nacken, väckte sådan oro hos somliga föräldrar och skolledare att de utan vidare prut avbokade redan inplanerade föreställningar.

Det handlar om Michael Cokes uppsättning av Suzanne Ostens och Per Lysanders klassiker "Medeas barn" på Örebro länsteater. Pjäsen som, med avstamp i det klassiska dramat, skildrar Medeas och Jasons skilsmässoplåga sedd ur barnperspektiv och förmedlar en final för överlevare. Pjäsen är rolig, farlig, starkt berörande och angelägen. Stor konst helt enkelt och i Michael Cokes uppsättning lysande teater. Men i fallet Örebro har vissa vuxna reagerat

på att ordet "knulla" studsar ur föreställningen och att det handlar om skilsmässa. "Sådant ska inte barn behöva se."

Att vuxna påstår sig vilja "skydda" barn genom att förvägra dem konstupplevelser, med hänvisning till att detta skulle "upp-röra" eller "skada", är knappast någon ny företeelse. Ändå är reaktionen mer uppseendeväckande nu än tidigare med tanke på att barns medvetenhet om sin omvärld, både i närområdet och betydligt längre bort, aldrig varit så stor som idag. Den stora skavande frågan är vad detta säger om vår tid, om konsten och om skolans märkliga omedvetenhet.

– Ju mer jag och vi på teatern funderar på detta desto mer komplicerat ter det sig, konstaterar regissören och nytillträdde konstnärlige ledaren för Örebro länsteater Michael Cocks. Mycket spelar in. Till exempel det katastrofala i att skolan nu flyttar den här typen av beslut allt längre ner i hierarkin, att den enskilde läraren får stå till svars för det läroplanen formulerat. Många av skolans företrädare har en vag uppfattning och dålig kunskap om vad konst är och betyder. Liksom hur avgörande berörande konstupp-

Kicki Nilsson/Con photography

Petter Andersson och Frida Jansdotter i rollerna som Lilljason och Lillmedea.

levelser är för barns förmåga att hantera olika situationer i livet. Med större kunskap skulle skolans personal kunna känna sig tryggare när föräldrar reagerar.

Att oroliga föräldrar numera ses som kunder i skolor som i sin tur är helt beroende av den skolpeng som följer varje enskilt barn gör i och för sig inte saken enklare.

VI SKRIVER SNART 2016, det stora bigotteriet borde sedan länge vara förpassat till museum. Så är tyvärr inte fallet och än värre är den rädsla som nu griper omkring sig. Krig, terrorism, sexuella övergrepp, miljöförstöring och klimatkatastrofer... Bullerbyn är förlorad och inför de stora hoten står de flesta vanmäktiga. Tyvärr växer istället oron och rädslan inför mer vardagsnära och gripbara frågor. Något måste en väl ändå kunna skydda sig från?

Maria Weisby, scenkonstchef vid Scenkonst Sörmland, ser rädslan bland annat som en följd av att den politiska balansen förskjutits när Sverigedemokraterna tagit plats i beslutsproces-

sen. Visserligen som minoritetsgrupp men trots allt, i denna förskräckelsens tid, genererar deras blotta existens en förvillelse om att "vilja fly tillbaka till tryggheten".

Maria Weisby understryker att Scenkonst Sörmland har gott stöd från den politiska majoriteten i sitt konstnärliga uppdrag.

– Vi viker inte en tum i arbetet med mångfald och genusfrågor i våra föreställningar som når 36 000 barn. Skolorna i vårt område är vana vid oss, men i takt med stigande oro följer ofta ett behov av att blunda och beskydda.

Detsamma understryker Suzanne Osten på DN-debatt efter debaclet i Örebro: "I tider av stor och mörk oro svänger föräldrapinionerna gärna över till att begära kontroll, som om man kunde få bukt med verkligheten genom att förbjuda barnens böcker, pjäser och filmer."

Maria Weisbys erfarenheter överensstämmer med de från andra teatrar, och än viktigare är hennes slutledning att ett nära samarbete med skolorna ökar den generella toleransnivån. Något Unga Klaras kommunikator Hillevi Niska Berg understryker:

Jonas Jörneberg

– När Unga Klara spelade "Låt maten tysta mun" (bild ovan), en pjäs om ätstörningar, valde en skola som annars alltid kommer bort uppsättningen trots att vi spelade pjäsen gratis eftersom ämnet är så viktigt, berättar Hillevi Niska Berg. Rektorn var orolig för att det skulle bli för jobbigt för elever i hans elitskola, som har en liknande problematik. På bild: Niki Gunke Stangertz.

– Ju närmare och mer långsiktigt vi arbetar med och mot lärarna, ju större öppenhet. Vi möter sällan några negativa reaktioner även om alla förstås inte gillar allt. Men det gäller att få med lärarna redan från början, det skapar en trygghet och ger dem en bra grund att stå på när det kommer till diskussion med till exempel föräldrar. Jag kan nog inte komma på något ämne som skulle vara tabu för oss.

TEATERNS STRÄVAN ATT bränna igenom vuxenrädsla ställer, bland många andra, två avgörande frågor nämligen: Vad är konstens uppgift? Och: Är det helt teaterns eget ansvar att förmedla grundläggande estetiska kunskaper genom exempelvis pedagoger? Ska inte det vara en självklar del i lärarutbildningen eftersom kulturförmedling faktiskt ingår i läroplanen liksom i barns rättigheter enligt den barnrättskonvention Sverige skrivit under?

– Du har helt rätt i detta, svarar Eva Österlind, professor i drama med didaktisk inriktning vid Stockholms universitet. Men verkligheten är en annan eftersom det nu pågår en total dränering av de estetiska kompetenserna inom lärarutbildningen. På alla nivåer! I Stockholm inskränker sig musikundervisningen i den tre och ett halvt-åriga förskolläraryrket nu till 16 lektioner allt som allt.

Det är ingen tvekan om att Eva Österlind är mer än upprörd över denna brist när hon fortsätter:

– Det ställs inga krav på någon förberedande musikalisk utbildning så nu rapporterar musiklärarna, de som ska hålla i de ynka 16 lektionstimmar för kandidaterna, att de inte ens kan arbeta med en sång som "Ekorren satt i granen". Den är nämligen för svår, innehåller för många tonsteg... istället får de nöja sig med den betydligt enklare "Lille katt, lille katt...". Alltså vad händer med vårt kulturarv? Vad ska dessa blivande förskollärare ta med sig ut till barnen? Om den musikaliska nivån är så låg vad ska vi då tro om barndramatiken och litteraturen?

EVA ÖSTERLIND TALAR också om "The wow factor", forskningsrapporten som, på uppdrag av Unesco med utgångspunkt från 170 länders arbete med kultur i skolan, redan för tio år sedan fastslog att konst, kultur och kreativitet är nyckeln till en såväl kunskapsteoretiskt som socialt framgångsrik skola.

– Men Jan Björklund tillhörde den minoritet i världen som visade kalla handen inför dessa fakta. Så, nuläget är som en ökenvandring.

Faktum kvarstår, både läroplanen och Barnkonventionen talar om barns rätt till kulturupplevelser, vilket inte får läsas som att unga ska behöva nöja sig med kulturmusik. Vi har alltså ett regelverk för vilket utbildningsorganisationen frånhänder sig ansvaret. Konsekvensen blir att det kvalitativa tänkandet och genomförandet vältras över på ett fåtal medvetna teatrar.

Kicki Nilsson/icon photography

Maria Simonsson i rollen som Medea.

Professor Karin Helander tillhör dem som skriver engagerat om barn och kulturupplevelser. I sin bok "Barndramatik och barndomsdiskurser" behandlar hon just "Medeas Barn" som ett exempel för hur pjäsens kriser och konfliktlösningar erbjuder barn verktyg för att själva ta sig igenom liknande situationer. Barndomen är ju en tid då vi ska "öva" oss och pröva våra emotioner, intellekt och kroppar. Karin Helander tar hjälp av läkaren och pedagogen Janus Korczak (han som vägrade att överge de barn han ansvarat för i förintelselägret och istället följde med dem in i gaskammaren). "Korczak förmedlar sin syn på barnets kompetens och menar att barn inte ska överbeskyddas. Han ser inte barndomen som ett paradiset utan som ett drama. Korczak värnade om barns rättigheter och nämner tre grundläggande sådana: barnets rätt till sin död, barnets rätt till den dag som idag är och barnets rätt att vara den han eller hon är..."

Lillmedea och Lilljason utkräver denna respekt, de visar barnets kapacitet och förmåga att påverka sin framtid. Suzanne Osten och Per Lysander låter Medeas barn uttrycka och genomleva människans starka känslor av sorg, ångest, smärta och försoning på samma allvar som världsdramatiken erbjuder vuxenpubliken i över två årtusenden."

INGEN SCEN&FILM TALAR MED har en tanke på att överge visionen om berörande konst till barn. Ingen tänker låta sig tystas av

nymoralistisk okunskap och begränsande rädsla. Men en nödvändig förutsättning är kommunikation och utbildning.

Michael Cocke igen:

– Vi kan inte acceptera att skolan backar vare sig när det gäller stödet till lärarna eller i förhållande till konstens betydelse. Lärare måste få stöd, också av oss konstutövare. Vi måste själva akta oss för en alltför stor anpassning, en sådan som blir tydlig på utbudsdagar där vi vill sälja in våra föreställningar. Vi måste skapa en dialog och stärka kompetensen i alla led. Lyckas vi med det behöver inte sådant hända som här i Kumla och Lekeberg, att vuxna som inte ens hade sett "Medeas barn", inte visste vad den handlar om utan bara hört rykten i stil med att "det handlar om en mamma och två barn som försöker ta livet av sig" eller "det sänks visst en båt med flyktingar på scenen", hindrade barn från att se pjäsen. Men vi har lärt oss mycket. Dialogen och samarbetet med skolans värld utvecklas ständigt. Händelserna runt Medeas barn har redan lett till flera skolor och kommuner vill lära mer om konstens och teaterns roll för barn. Och vi samtalar om att anordna regionala utbildningsdagar framöver.

Ett livsviktigt samtal om konstens betydelse och uppgift. En nödvändig dialog inte minst för ansvariga inom utbildningsväsendet. Hallå utbildningsdepartementet, det brinner i knutarna!

PIA HUSS

Tack Jaan, för allt du gjort för oss!

En försynt kämpe, kunnig och analytisk. Pensioner, som de flesta av Teaterförbundets medlemmar knappt ens vågat eller velat tänka på har varit förbundsdirektör Jaan Kolks hjärtefråga på Teaterförbundet. Till årsskiftet går han själv i pension efter 18 år på kansliet.

JAAN SITTER FRAMFÖR DATORN, hummar i det närmaste ohörbart att han strax är klar bakom travar av papper på hans skrivbord, bredvid på en klädhängare finns hans kommissarie Colombo-liknande trenchcoat. Jaan Kolks breda kunskap och intresse i alla frågor, går att avläsa av hans överfyllda skrivbord. Hans ambition har under alla år varit att anpassa socialförsäkringssystem, a-kassa och pensioner till branschen och fokusera på medlemmarnas många gånger utsatta position på arbetsmarknaden.

– Ja, mycket har handlat om det. 1997 när jag började, jobbade förbundet ganska snävt inom sitt område. Det deltog inte i TCOs arbete eller i omvärldsarbete utan var mer inläst i sin egen verksamhet.

Jaan har bara lett två förhandlingar under de år han varit på Teaterförbundet; den första när han kom handlade om införandet av långtidskontrakten på institutioner och så den om pensioner.

– Båda visar på den svenska modellens storhet och partssystemets styrka. Vi har nått lösningar som inte är möjliga via lagstiftning.

Jaan har drivit pensionsfrågorna framåt med en gets envishet, ett arbete som avslutades i år. Bland de första han gjorde på förbundet var att ta itu med det fria scenkonstlivet som på den tiden inte hade pensionsavsättningar och försäkringar i sina avtal.

FAST EGENTLIGEN BLIXTSTARTADE han sitt jobb efter att ha varit kanslichef på TCO, med en konflikt på Göteborgs stadsteater. En månad efter han hade börjat, satt han i direktsändning i Aktuellt och reportern frågade vad som hade hänt på Göteborgs stadsteater. Personalen hade fått besked om att teatern skulle stängas under några år och återuppstå med ny personal.

– Att värta det beslutet var en stark upplevelse. Vi kunde ju inte låta det ske, genom Teaterförbundets arbete blev det inte heller så. Min lärdom var att det gick att mobilisera på kulturpolitisk grund. Folk som vanligtvis inte engagerade sig fackligt hotade med arbetsbojkott av teatern.

Förbundets styrka, menar Jaan Kolk är att organisationen inte ses som ett traditionellt fackligt organ, utan en kulturpolitisk aktör som påverkar förhållanden i hela branschen. Dess storhet ligger i att det värnar Kungliga Operan, likväl som Ögonblicksteatern i Umeå. Förbundet har många gånger tagit ansvar för branschen tillsammans med sina motparter, men idag anar Jaan Kolk en annan ton i skällan.

– Jag oroas över att den ekonomiska pressen gör att institutio-

nerna bara ser till sitt eget. Det är farligt om hästarna börjar bita varandra när maten i krubban är slut!

Att Jaan värnar alla medlemmar, är något många vittnar om. När han kom till Teaterförbundet beskrevs han som en mumlande strategisk tänkare med en stor portion underfundig humor. Med åren har han talat med en allt tydligare röst, och humorn har gläntat fram i oanade ögonblick, och i sociala sammanhang.

Det roligaste med Teaterförbundet, menar Jaan Kolk, är att det trots sin litenhet är en så komplex organisation som jobbar brett med såväl upphovsrätt som kulturpolitik.

– Många är glada över att Teaterförbundet finns och känner tilltro till förbundet. Det händer att folk väljs till uppdrag fast de själva inte är medlemmar. Det speglar den självklara och starka ställning som Teaterförbundet har. Men det är ett problem utifrån det faktum att förbundet faktiskt finansieras enbart med medlemsavgifter!

MED ÅREN HAR ALLT FLER i branschen blivit kombinatörer eller egenföretagare och jobbar utanför kollektivtalen. Den riktigt stora utmaningen förbundet har nu menar Jaan Kolk, är medlemsrekrytering. Mot alla odds har Teaterförbundet lyckats samla frilansare och egenföretagare och genomfört en framgångsrik kollektiv konflikt, utanför det traditionella området, vilket skedde när dubbarna gick till strid mot sina arbetsgivare.

– Vore Teaterförbundet en organisation som bara reglerade kollektivavtal så skulle vi marginaliseras. Vi är en fack- och yrkesorganisation, det är en viktig signal som vi trycker på.

Förbundet har utvecklats på filmområdet, det har dragit igång verksamheten med regionala skyddsombud, med pengar från staten som kanaliserats genom TCO. Frågor om kompetensutveckling har fått en mer framskjuten plats inom förbundet. Idag pågår ett brett samarbete med bland annat Symf, Journalistförbundet, Unionen och Klys.

Intresset för kultur kommer Jaan Kolk att ha kvar. Det kom med hans estniska far, exilförfattaren som 1944 färdades i en ranglig båt över Östersjön.

– Vad jag ska göra nu? Ja, jag har varken anmält mig till spanskurskurser eller har några byggprojekt på gång. Jag kommer nog att fortsätta att arbeta med några uppdrag. Bland annat med den om en kollektivavtalsstiftelse för dansare och sångare som är en del av pensionsavtalet.

MAGDALENA BOMAN

Sagt om Jaan Kolk:

"Jaan har varit ovärderlig för oss och vi är skyldiga honom ett stort tack för allt hans arbete.

Jaan är/har en av landets skarpaste hjärnor när det gäller pensioner, utan honom hade vi inte haft det nya pensionsavtalet. Han besitter en unik kompetens när det gäller organisationsfrågor. Låter det torrt?

Vi har också haft väldigt roligt tillsammans!"

ANNA CARLSSON,
ORDFÖRANDE

"Jaan Kolk ser alltid till den enskilda medlemmen och tar deras frågor på allvar. Ingen fråga är någonsin för dum för Jaan

Kolk. Han är aldrig överlägsen, och ger sig alltid tid att samtala."

MINNA KROOK, VICE ORDFÖRANDE

"Jaan och jag är mycket olika, Jaan står för problemställningarna och ibland lyckas jag stå för lösningarna. Med våra diametralt olika ingångar har vi kunnat samarbeta på ett kreativt sätt. Jag har nog hjälpt honom att greppa upphovsrätten, även om han ibland tyckt att det är "för många jurister". Jag kommer sakna de samtal som vi haft under åren och sakna en kollega och chef."

ULF MÅRTENS,
VD, TEATERFÖRBUNDETS RÄTTIGHETSBLAG

Smidighet, snö och schablon

Norrbotten. Skogsklädda vidder. Fjälltoppar. Klarblå sjöar i fjärran. Inte en kraftstolpe vittnar om mänsklig skövling. Solen går aldrig ner på sommaren. Snön är orörd.

I detta landskap råder filmfeber. Filmpool Nord blickar tillbaka på ett år med rekordproduktion av långfilmer och tv-serier. Inte minst den internationella storsatsningen *Midnattssol*, inspelad i Kiruna.

Ulrika Malm

Den fransk-algeriska skådespelerskan Kahina Zadi spelar fransk polis på besök i Kiruna.

PRODUCENTEN TILL DEN fransk-svenska tv-serien *Midnattssol*, Jan Marnell, strör beröm över Kiruna som inspelningsplats.

Visst finns magi på dessa breddgrader. Ett gränsländ med flera dimensioner: Här möts språk och kultur. Men också detta ljus som aldrig slocknar på sommaren. Landskapet och midnattssolen fascinerar.

– Den inre klockan känner inte av nattens inträde, säger han.

Som att hamna i ett tillstånd där han får gränsländet inom sig.

Så naturligtvis har det dramatiska landskapet haft stor betydelse för valet av inspelningsplats.

– Fotografen insisterade på att börja spela in så sent som möjligt på dygnet. Han ville fånga det magiska ljuset, säger Jan Marnell.

Men egentligen verkar det som om den gemensamma nämnaren i detta fransk-svenska kriminaldrama inte direkt har med vildmarksromantik att göra. Handlingen tar visserligen avstamp i fjällvärlden då en fransk polis av algerisk härkomst får i upp-

drag att åka till Kiruna för att utreda ett bestialiskt mord på en fransk medborgare. Tillsammans med en åklagare med samiskt ursprung, inleder hon en utredning.

Karaktärerna förenas genom koloniala erfarenheter. Algeriet och Sapmi har någonting gemensamt.

– Miljön får inte ses som en romantisk fond. Den tilltalar mig för sin oförutsägbarhet. Karaktärerna får lättare att öppna upp sig. Berättelsen får fler nivåer, säger Jan Marnell.

Han är också glad över att ha hittat så många professionella samiska skådespelare.

– Alla har gjort ett formidabelt jobb. Otroligt starkt.

För Filmpool Nord är det första gången som man är med och producerar en internationell tv-serie, dessutom i 100-miljonersklassen, med ett så stort filmteam. Inspelningar pågick parallellt både i Kiruna centrum och i Abisko.

Och inte nog med det. Samtidigt pågick inspelningarna av en

er lockar filmare till Kiruna

Ulrika Malm

annan tv-serie baserad på fyra av Åsa Larssons deckarromaner. Lilla Kiruna med bara omkring 20 000 invånare hade alltså flera större inspelningsteam igång samtidigt, med allt vad det innebär.

– Inga problem, säger Jens Lundman, platschef på filmen *Midnattssol*.

Han är uppväxt i Antnäs, en liten by utanför Luleå, och gled in i filmbranschen för några år sedan.

– Lite på ett bananskal, som han uttrycker det.

Nu är han en uppskattad och ofta anlita location manager som redan hunnit arbeta med ett tjugotal filminspelningar, de senaste åren med *Så och på Jorden*, *Flugparken* och *Krakel Spektakel*.

– Det är ju väldigt viktigt att logistiken fungerar, säger han apropå sommarens inspelningsveckor med *Midnattssol*.

Men i en liten ort som Kiruna är det oftast mer lättarbetat jämfört med större städer.

– Bara om vi spelat in i Luleå hade jag troligen fått söka om-

kring 50 olika tillstånd. I Kiruna behövde jag inte ett enda, säger han.

Bara att ordna parkering för filmteamets alla fordon för exempelvis en restaurangscen kan vålla problem. Lösningen är personliga kontakter med ansvariga, en handskakning och det muntliga löftet: "Ställ er var ni vill bara ni ser till att inte blockera vägen."

Ofta får filmteamet också hjälp av lokalbefolkningen med att lösa problem, som att hitta specifika rekvisita.

– Ryktet har börjat sprida sig,

Pelle Lindblom

"Klar och tydlig, positiv, resultat-inriktad och pålitlig. En tungviktare." Så lyder branschens omdöme om platschefen Jens Lundman.

Bild från inspelningen av filmen Midnattssol.

säger han. Att fasiken vad smidigt det är att filma i Norrbotten.

OM DET ÄR NATURROMANTIK och det orörda landskapet som lett till filmhaussen är han dock tveksam till. Visst, här finns vyer och vattendrag, skärgård och tallskog, ljusa nätter på sommaren och snögaranti på vintern. Den vanligaste förfrågan han för övrigt får som platsscout är i nämnd ordning: ödehus, eternithus och grusvägar...vilket ändå skvallrar om att glesbygdens schabloner ligger högt på önskelistan.

Men om filmare gjorde så förut – att de skickade upp en fotograf och filmade grusvägen separat och resten filmades någon annanstans – så verkar det bli allt vanligare att förlägga större delen av inspelningen i Norrbotten med omnejd.

Jens Lundman menar (bortsett från ödehus och grusvägar) att

det kan finnas konkreta fördelar som överväger. Med åren har här vuxit fram en god stab av professionella filmarbetare, och smidigheten runt allt det praktiska som en filminspelning kräver ser han som en annan konkurrensfördel.

– Då är det helt klockrent att vara här, säger Jens Lundman.

DESSUTOM LÄR NOG SUCCÉER som Jägarna (Sundvall 1996) och Såsom i himmelen (Pollak 2004) haft stor betydelse för filmbranschen i norr. Miljöerna har uppenbarligen fungerat som relief för dramat.

Samtidigt har det funnits kritik, mot schablonerna. Efter premiären på Jägarna var debatten het och aggressiv i lokala pressen i Norrbotten. Kritikerna menade att fördomarna bara exploaterades.

Ulrika Melin

Liknande kritik fick ju regissören Lisa Siwe i år för komedin Glada hälsningar från Missångerträsk.

Wanda Bendjelloul skrev i DN:

”Ändå är det där någonstans som näbbskon klämmer – i sättet som den samiska kulturen används som en exotisk fond för att förstärka de romantiska kulturkrockarna i filmen.”

FLERA ANDRA RECENSIONER GER, om än i förtäckta ordalag, uttryck för någonting liknande. Exotismen får sällan stå oemot-sagd, varken lokalt eller utsocknes.

– Men det är väldigt vackert här. Det har många upptäckt, kommenterar Filmpool Nords vd Susann Jonsson.

Hon känner väl till en annan kritik som startade i samband med regionaliseringen av filmpolitiken då bland annat Film i väst

Pelle Lindblom

– Visst vi har vidder och orörd snö som konkurrensfördel, men i grunden handlar det om kunniga filmarbetare och pengar, säger Susann Jonsson vd på Filmpool Nord.

Bild från inspelningen av Sameblod.

och Filmpool Nord bildades. Varför skulle film göras i just perifer Norrbotten när den lika gärna kunde göras någon annanstans? Och när Filmpool Nord gick in som medfinansierare medföljde också kravet att en viss del skulle filmas här. Vilket ibland ledde till en del logiska kullerbyttor. Något som också Jens Lundman märkt av, och nämner som exempel den gången då han blev ombedd att hitta en miljö i Luleå som skulle påminna om en bakgata i Göteborg.

– Jag håller med även om film är fejk, säger vdn Susann Jonsson.

Men nu är läget delvis ett annat, inte minst med tv-serien Midnattssol som i hennes ögon är exceptionell, filmpoolens första stora internationella samarbete där också Kiruna och fjällvärlden varit ett förstahandsval för producenterna.

– Ett stort, tungt kriminaldrama som också handlar om att många människor har koloniala erfarenheter, säger hon.

– Jag hoppas verkligen att serien kan bli lika populär som Bron.

DEN SENASTE TIDEN HAR också varit exceptionell för regionen. Förutom sommarens inspelningar i Kiruna har barnfilmen *Siv sover vilse* också spelats in under 2015. Så ock på jorden, *Flocken*, *Sophelikoptern*, *Glada hälsningar från Missångerträsk* är andra exempel på filmer som spelats in i närtid. I augusti startade även inspelningen av *Sameblod* i grannlandet Västerbotten.

– Vi har visserligen orörd snö som en stor konkurrensfördel. Vidder och vyer. Men i grunden handlar det om pengar och kompetenta människor, säger Susann Jonsson.

Hon understryker alltså filmarbetarnas kompetens som största skälet till att filmproduktioner hamnar här.

– Och alla som kommer hit vill ju ha Jens Lundman som platschef.

– Vi hör inga suckar längre från dem som ska filma här.

PELLE LINDBLOM

Sam Hedman

Filmfeber i Norr: Under 2015 startade bland annat nedanstående produktioner:

• **Midnattssol**, en svensk-fransk thriller serie spelas in i Kiruna. Görs av SVT och Canal+ i samproduktion med Nice Drama och Atlantique Productions samt FilmPool Nord. Budget ca 100 mkr. Serien är skapad av Måns Mårilind och Björn Stein (Bron) baserad på en idé av Henrik Jansson-Schweizer och Patrick Nebout. Inspelningen påbörjades i Paris i slutet av juni och fortsatte i Kiruna i juli, där merparten av serien utspelar sig. I huvudrollerna Leïla Bekhti och Gustaf Hammarsten. Serien sänds i åtta avsnitt i SVT1 under hösten 2016.

• **Åsa Larsson** I augusti inleddes filmatiseringen av Åsa Larssons deckarromaner om advokaten Rebecka Martinsson, polisinspektör Anna-Maria Mella och kollegan Sven-Erik Stålnacke. I huvudrollen Ida Engvall. Historierna utspelar sig i karg norrbottnisk miljö runt Kiruna. Totalt filmatiseras fyra böcker. Görs av Yellow Bird för TV4 i samproduktion med TV4-Gruppen, ARD Degeto och FilmPool Nord.

• **Siv sover vilse**, en äventyrsfilm för barn i åldern 4-7 år i regi av Catti Edfeldt och Lena Hanno Clyne som baserar sig på en bok av Pija Lindén-baum. När Siv, 7 år, för första gången sover över hos sin nya kompis Cerisia, känns det mesta väldigt mysigt... Produceras av Snowcloud Films AB i samproduktion med FilmPool Nord, Svenska Filminstitutet och ett flertal andra parter. Filmen spelades främst in i Luleå och Studio Kronan under 2015. Planerad premiär hösten 2016.

• **Sameblad**, spelades in i Norra Västerbotten, i norra Norge samt Stockholm och Uppsala mellan den 10 augusti till 24 september i regi av Amanda Kernell. Allt faller samman efter de rasbiologiska undersökningarna som hålls på skolan och Elle Marja bestämmer sig för att lämna allt och bli svensk. Hon stjälar sin lärarinnas kläder och identitet och rymmer till Uppsala. Filmen beräknas ha premiär under 2016. Produceras av Lars G Lindström på Nordisk Film Production AB.

Heddas konstprojekt väcker de stora frågorna

Kvinnor, våld och mänskliga rättigheter är ett återkommande tema i producenten och dramatikern Hedda Krausz Sjögrens arbete. I december visar Dramaten hennes dramatisering av Svetlana Aleksijevitjs "Kriget har inget kvinnligt ansikte", i regi av Jenny Andreasson.

FÖR ÅTTA ÅR SEDAN startade Hedda Krausz Sjögrens sitt scenkonstprojekt "Seven", i vilket sju kvinnliga medborgarrättskämpar lånar sina röster till andra, det kan vara vanliga människor, liksom makthavare. Pjäsen läses inför publik, teaterhändelsen blir sedan en plattform och en katalysator för mycket annat.

– För mig handlar det om att synliggöra marginaliserade röster. Ta tillvara på det som väcks hos både de som medverkar och de som lyssnar. Men begreppet läsning beskriver inte riktigt vad vi gör. Det handlar om något mer ursprungligt, det är mer teatern som rit vi sysslar med, säger Hedda.

Hon är finklädvd för dagen. Hedda har på sig en vacker röd tunika för ikväll ska hon till Västmanlands teater, där ett av hennes andra projekt har premiär: "Den tomma stolen", en berättarföreställning där tio elever från ABB Industrigymnasium lånar sina röster till prisade människorättsaktivister.

– Det är så roligt att eleverna får uppträda på teatern. "Den tomma stolen" är ett pilotprojekt som Forum för levande historia beställt. Jag har dramatiserat tio berättelser om Per Anger-pris-tagarna som uppförs av elever på skolor.

Intresset för kvinnor och mänskliga rättigheter grundlades tidigt. Heddas mamma drev aktivt jämställdhetsfrågor och själv var hon politiskt aktiv på 80-talet. Heddas morfar var ungersk jude, kriget påverkade honom, han tilläts inte studera i sitt hemland och kom så småningom till Sverige.

– Jag hade några jobbiga år när jag var anorektisk och bulemisk. Det väckte frågor om vem man får vara i samhället. Rent personligt landade det i Seven, och i diskussionen om rätten till sin kropp.

MED "SEVEN" SOM UTGÅNGSPUNKT har Hedda Krausz Sjögren kunnat bygga riktigt stora projekt. "Seven on tour" har i dagsläget besökt 28 olika länder och UN Women jobbar nu nationellt med projektet i Bangladesh. Det sker via universitetsgrupper, som stöttas av en nationell ungdomsorganisation och som låter mindre lokala grupper iscensätta berättelserna i "Seven" runt om i landet.

Hedda och hennes medarbetare besöker kontinuerligt Bangladesh där de håller workshops och utbildar folk som jobbar i projektet. Hon lägger fram kommunikationsstrategier, jobbar med projektledning och kapacitetsstärkande arbete, samtidigt som ut-anförstående organisationer använder hennes scenkonstprojekt i ett ständigt pågående påverkansarbete.

Metoden är densamma i flera av Heddas projekt, som till exempel "Den tomma stolen". Det handlar om att skapa en perspektivförskjutning. Att samlas kring en text för att diskutera och väcka de stora etiska frågorna.

– Natos högsta befälhavare har läst de sju kvinnornas berättelse i "Seven". Då läste en amerikansk hög militär rollen av en

Magdalena Boman

kvinnorättskampen i Kambodja som jobbar med flickor och trafikfickning. Under genrepet grät han, men inte inför publiken, som blev helt tagen. När en människas alla olika sidor integreras händer något starkt. När han fick kontakt med den utsatta flickan och var helt närvarande blev det många lager. Bland det starkaste jag varit med om.

HEDDA BYTER SPÅR och talar om dramatiseringen av Svetlana Aleksijevitjs bok "Kriget har inget kvinnligt ansikte". Dramatens skådespelare framförde pjäsen dagen efter attentatet i Paris.

– Det var både underbart och smärtsamt. Åter igen ett kvitto, att samlas runt en text, på ett nära och intimt sätt, just den här dagen, var oerhört. Bara det att Aleksijevitjs ägnat åtta-nio år på att intervjua motvilliga kvinnor som inte talat på 40 år!

Hedda och hennes medförfattare Jonas Jarl har gjort dramatiseringen, utifrån det faktum att Aleksijevitjs fått detta förtroende av kvinnorna. Deras fokus ligger på hur dörren öppnas till berättelserna, och det viktigaste av allt, menar Hedda, vad Aleksijevitjs verk säger om Sverige idag.

– Vi talar ju om Sverige som ett fredsland, men då talar vi om Sverige som en geografisk plats, inte om de levda erfarenheterna som vårt land består av.

Aleksijevitjs bok ger perspektiv på varje existerande konflikt, på varje lands nationalidentitet, påpekar Hedda. Så processarbetet på Dramaten följs upp med samtal efteråt med kvinnor som är

före detta gerillamedlemmar och krigsöverlevare:

– Den gången stannade publiken kvar för att samtala med Fuzie Khatmi, handläggare på en svensk myndighet som i åtta år levde med Peshmerga-gerillan i Iran. Ingen i Sverige har frågat om hennes erfarenheter på 30 år. Hon tvingades lämna bort sin dotter när hon var 47 dagar gammal. Det gäller att vörda den berättelsen och, i Aleksijevitjs fotspår, göra något fint av den.

Att få ihop organisationen kring så stora projekt som Hedda driver kräver åtskilligt. Hon längtar efter att få tid att sammanfatta sina tankar, fördjupa och bredda sig, och jobba mer långsiktigt så som hon gör i Bangladesh.

– Att vara teatermänniskan i myndighetsvärlden, eller teatermänniskan i politikervärlden är väldigt roligt. Det ger mig ett rörelseutrymme som många inte har.

Som det är nu tuffar Hedda på som ett tåg. Varje projekt väcker nya idéer. Som dramatiker vill hon nosa mer på berättelserna om de kvinnliga gerillamedlemmar som på 70-80-talen kånkade runt på gevär i bergen och som sedan tog sig till Sverige.

– Jag vill också försöka skapa ett paraply för den metod vi jobbar med, att strategiskt förflytta perspektivet. Det är ju samma grundtanke, samma kärnmetod vi jobbar med i alla projekt. Tänk om jag fick jobba med värderingsfrågor hos multinationella företag på det här sättet. Det vore väl något?

Ny filmsatsning utmanar vithetsnorm och stereotyp berättande

Svenska filminstitutet lanserar ett nytt projekt "Fusion" för att bryta vithetsnormen och stereotypa berättelser.

Sex deltagare får under ett år ekonomiskt stöd och teknik för att arbeta med filmprojekt som utmanar normer.

ANSÖKNINGSTIDEN TILL projektet går ut den 4 januari och de utvalda kandidaterna kommer att presenteras på Göteborgs filmfestival.

– Vi vänder oss till yrkesverksamma kreatörer som arbetar med konst, poesi, teater ... Nu måste saker hända, det behövs en filmisk revolution, sa långfilmskonsulenten Baker Karim under inspirationsdagen Beyond the new black på Svenska filminstitutet.

Svenska filminstitutet valde att skapa ett filmlaboratorium istället för att utlysa en tävling i hopp om att kunna lära av varandra.

– Detta för att ta oss bort från idén om vad en svart kropp är och komma in på frågor om genus, fortsatte Baker Karim.

Deltagarna blir erbjudna att under ett

år få skapa normkreativa filmprojekt i alla förekomna genrer och format. De som väljs ut får ett arbetsstipendium om 120 000 kronor, samt tillgång till teknik och internationella nätverksmöjligheter.

Rent konkret innebär det hjälp med att göra en trailer, tillgång till teknik och kamerastöd, möjligheter att klippa under en vecka. Syftet är att bland annat producera en previsualisering i form av en pilot, mood-reel, storyboard, 3D-animation.

Kandidaterna väljs ut genom personliga intervjuer.

– Vi vill ha max tre till fyra A4 sidor om den konstnärliga idén. Tanken är inte att det ska finnas ett färdigt koncept eller ett färdigt manus. Vi räknar inte med att alla ska kunna uttrycka sig skriftligt, så därför gör vi intervjuer.

Svenska filminstitutet bjuder in yrkesverksamma som identifierar sig som kvinnor och har erfarenheter av att rasifieras, i syfte att avslöja osynliggjorda maktordningar i samhället liksom de föreställningar som styr våra personliga relationer.

– Min förhoppning är att det här på sikt ska leda till en ny avdelning på Svenska Filminstitutet som bara ska syssla med innovation och forskningsprojekt inför framtiden. Vi är reaktiva i svensk film, sa Baker Karim under inspirationsdagen.

MAGDALENA BOMAN

Mer om ansökan på SFIs hemsida:
www.filminstitutet.se/sv/sok-stod/filminstitutets-stod/produktionsstod/fusion/

SFI diskuterar mångfaldsteststöd

Under Svenska filminstitutets inspirationsdag "Beyond the new black" berättade Deborah Williams om Brittiska filminstitutets mångfaldstestning.

FINNS POTENTIALEN TILL en ny filmvåg just i mångfaldsaspekterna? En person som är övertygad om det och som resolut drivit mångfaldsfrågan framåt i Storbritannien är författaren, teatermakaren och producenten Deborah Williams. I våras rekryterades hon till Brittiska filminstitutet för att få den brittiska filmbranschen att fördjupa mångfaldsaspekterna. Tidigare var hon anställd på Brittiska kulturrådet där hon arbetade fram en policy som innebär att alla som får stöd måste uppfylla mångfaldskriterier, med krav på återbetalning om bidragstagarna inte uppfyller de uppställda kraven.

För ett år sedan införde Brittiska filminstitutet krav på att filmbolagen ska leva upp till uppställda mångfaldskriterier.

Detta gäller såväl framför som bakom kameran, och att de som söker stöd ska fundera över vilka som får tillgång till branschen. Numera ska de som söker stöd även reflektera över till vilken publik filmen vänder sig.

– Rent konkret innebär det att varena som idag söker stöd från institutet, alltså även festivalarrangörer, biografer, produktioner, utställare, distributörer måste klara av att uppfylla minst två punkter ur dessa fyra områden, berättar Deborah Williams.

BRITTISKA FILMINSTITUTET kräver sålunda att alla som söker stöd ska mäta och formulera ickediskriminerade mångfaldsaspekter i sitt projekt.

– Vi vill få folk att ta in det här tänkandet, göra det till sitt eget och därmed erkänna och identifiera värdet av en kvalificerad mångfald, säger Deborah Williams.

Baker Karim på Svenska filminstitutet vill se en liknande mångfaldstestning också i Sverige.

– Det här är ett elegant verktyg som handlar om förtroende. Det ger producenten en möjlighet att jobba icke diskriminerande, det hjälper dem att göra skillnad. Och utan verktyg sker inga förändringar.

Även vdn Anna Serner menar att den här typen av box-tänkande är intressant, frågan diskuteras nu på Svenska filminstitutet.

MAGDALENA BOMAN

En hatkampanj mot den marockanska skådespelerskan Loubna Abidar har fått henne att fly sitt hemland. Nyligen misshandlades hon av okända på en gata i Casablanca, själv säger hon att ansvaret ligger hos myndigheterna.

Loubna Abidar, en av många förföljda artister. Läs mer på baksidan.

Marockansk skådespelare flyr till Frankrike

MYNDIGHETERNA SÄGER ATT filmen ger en nedvärderande bild av den marockanska kvinnan. Filmens hjältinnor svämar i själva verket över av liv, stridslust, vänskap, och av ilska för att klara av att existera, skriver skådespelerskan Loubna Abidar i ett inlägg i den franska dagstidningen Le Monde.

”Much Love” handlar om kvinnor som prostituerar sig i Marrakesh. Den har visats på en rad filmfestivaler, nu senast på de arabiska filmdagarna i Carthago. Loubna Abidar har också fått flera pris för sin medverkan.

I sitt hemland är filmen däremot förbjuden.

– Dagen efter att den hade visats i Can-

nes, startade en hatvåg mot mig i Marocko, skriver Loubna Abidar.

EN MINISTER FÖRBJÖD filmen utan att ha sett den.

Loubna Abidar har utsatts för mordhot. Hon berättar hur hon klätt sig i burka för att våga gå och handla. I början av november trodde hon att situationen hade lugnat ner sig och gick ut i Casablanca utan slöja för ansiktet, men blev då indragen i en bil och misshandlad av tre okända män. Efteråt la hon ut en video på Facebook för att visa sina skador i ansiktet.

Hon förklarar att det som framför allt chockerade henne var att hon inte fick stöd av polisen när hon skulle anmäla överfal-

let. Det har gjort att hon nu har lämnat Marocko för att söka tillflykt hos vänner i Frankrike. Den marockanska polisen har svarat med en anmälan om ”fälska anklagelser mot offentligt anställda”.

”Much love” är också föremål för en rättslig process där filmen anklagas för att vara ”pornografi”. Filmens regissör Nabil Ayouch har sagt att han är överraskad av det motstånd filmen har mött i Marocko, men också att han har stöd från en rad intellektuella i sitt hemland.

Loubna Abidar hävdar att hon stör konservativa krafter i Marocko därför att hon är en fri kvinna. Det är en önskan om förändring av samhället som stör.

ANNA TRENNING-HIMMELSBACH

Magdalena Boman

Francis Kofi Dogbe och Martin Brown utanför Bio Rio i Stockholm.

Fack från Ghana på besök i Sverige

I NOVEMBER VAR artistfacken från Ghana och Storbritannien i Sverige för att berätta om sitt samarbete. Deras tvillingprojekt får stöd av Union to Union, och i Stockholm besökte de bland annat filmfestivalen CinemAfrica.

– Vi har idag en överenskommelse med de största filmproducenterna i Ghana, ett antal så kallade etiska koder, allt i hopp om att kunna bygga upp en industriell strategi för filmproduktion i landet. Ett av Ghanas stora problem är att våra producenter sällan når ut internationellt. Sverige och CinemAfrica kan i bästa fall bli en framtida samarbetspartner, säger Francis Kofi Dogbe.

Artistfacket i Ghana (GAG) har med stöd från Brittiska Equity och Union to Union fått fart på organiseringen av medlemmar och nu arbetar GAG för att allt fler kvinnor ska engagera sig fackligt.

Dramaten anställer unga utifrån mångfald och jämställdhet

DRAMATEN HAR ANSTÄLLT två personer under 25 år utifrån mångfalds och jämställdhetsaspekter, under sex månader får de prova att arbeta på teatern. Projektet har blivit möjligt med hjälp av det avtal som parterna slutit kring frigjorda pensionspengar och som är tänkt att gå till kvalitetsstärkande insatser och kompetensutveckling. Dramaten har bestämt sig för att använda en del av dessa medel till att anställa sex unga under ett och ett halvt år i en så kallad yrkesintroduktion.

– Vi har länge velat nå unga som knappt vet att Dramaten finns och få dem intresserade av teatern. Nu har vi stundande pensionsavgångar både på dekormåleriet och på ljudsidan. Vår förhoppning är att det här leder till större mångfald och jämställdhet här i huset, säger fackordföranden Kjell Åkerman.

Genom yrkesintroduktion kombineras arbete med lärande, och anställningsformen kräver branschspecifika avtal, vilket Teaterförbundet och Svensk scenkonst har. Tanken är att den här anställningsformen ska spridas till fler institutioner. För att ta emot unga krävs det att teatern utser en handledare och lägger en individuell plan för handledandet och lärandet.

MAGDALENA BOMAN

Yrkesintroduktion finansieras delvis med medel från Arbetsförmedlingen och Skolverket. Arbetsgivaren får reducerad arbetsgivaravgift och handledararvoden betalas ut via arbetsförmedlingen. En person anställd i yrkesintroduktion ska:

- ✓ Vara mellan 18 och 24 år under den sex månader långa praktiken.
- ✓ Ha avslutat gymnasiestudier.
- ✓ Inte ha relevant yrkeserfarenhet.

Bra böcker som lockar till att lyssna på opera och att se om filmer. Scen & Film läser böcker som blickar bakåt.

Böcker att läsa över jul och nyår!

EN AV DE NOMINERADE

till årets Augustpris är Johan Hilton och hans bok om skådespelaren Anthony Perkins, mest känd för sin roll i Hitchcocks klassiker *Psycho* från 1960. Men *Monster i garderoben – En bok om Anthony Perkins och tiden som skapade Norman Bates* är inte bara en biografi.

Framför allt handlar Hiltons bok om hur och varför Perkins huvudroll som Norman Bates i "århundradets mest berömda skräckfilm" samtidigt blir dödsstöten för hans vidare filmkarriär.

Perkins levde homosexuellt på 50-talet och gestaltade i *Psycho* en fjolig och mammabunden ung man som drev ett motell bortom de stora motorvägarna.

Ingetdera gav pluspoäng i de stämningar som rådde i det stora landet i väst i brytningen mellan 50- och 60-tal. Hiltons bok återger förstås många scener ur Perkins liv liksom den ger bilder av tidsandan. Som dessa från 1957. Perkins har ett förhållande med skådespelaren Tab Hunter. Snart når ryktena Paramount (Perkins arbetsgivare) som "drar i nödbromsen". För "Tony är, trots allt, en mångmiljoninvestering".

Man är mitt uppe i inspelningen av *Fear Strikes Out* om basebollikonen och legenden Jim Piersall. Vid tagningarna mobbas Perkins å det grövsta för sin sexuella läggning av såväl team som regissör. När han så kallas till "husförhör" av bolagscheferna är direktivet (Perkins är alltså 25 år och vuxen) att inte synas ihop med Tab Hunter "om han vill fortsätta vara filmstjärna". Filmen ska ju säljas in till unga, trånande kvinnor och basebollälskare.

Johan Hilton väver många spår i en intressant, men ibland alltför ambitiöst berättad historia med överansträngd psykologisk ton – däremot tvekar jag inte om Hiltons egen seriösa ton. Rent biografiska kapitel växlas med homopsykologiska utvecklingar och historiska tillbakablickar till både amerikanskt och svenskt 50-

tal. Det svänger mellan knivskarpt och hugskott. I botten och potten finns för Perkins del hans eget såväl som hans alter ego Norman Bates symbiotiska förhållande till en alltför stark mamma.

BEHOVET AV EN internationell operahistoria på svenska finns. Det konstaterade dramaturgen och castingsamordnaren tillika docenten i teatervetenskap Göran Gademan. Så han skrev sin *Operahistoria*. Det är visserligen 50 år sedan den senaste skrevs, men varför behövs en ny? Bland annat för att nya operor skrivits och synen på de redan skrivna förändrats. Det här är självklart ett referensverk att ha i hyllan och återvända till.

Men Göran Gademan nöjer sig inte med att bara berätta vad operorna handlar om. Nej, lika viktigt är att sätta in dem in sin tid och tillkomsthistorien bakom dem. Ett bra sätt att komma ifrån uppslagsbokens mekaniska upplägg. Här hänger operorna ihop i en historisk båge, vilket gör det svårt att lägga boken ifrån sig. Gademan vill väcka intresse och inspirera skriver han. Jag tror han har goda chanser att lyckas med sin *Operahistoria*. Allrahelst om en sådan här dubbeltegelsten till bok går att få som e-bok att behändigt bära med sig varsomhelst.

TRISS I TVÅ GRABBAR och en kvinna. Biografier går bra just nu. Det framgår av att två av årets skådespelarbiografier, utgivna med mindre än ett halvårs mellanrum, är skrivna av samma författare,

Petter Karlsson: *Magnus Harenstam Morsning & Goodbye*, och *Mysteriet Claes Malmberg*.

En annan biograf som spottar ur sig livssamman-

fattningar är Klas Gustafson, nu aktuell med *Marie-Louise Ekmans två liv*. Men det finns skillnader mellan Karlsson och Gustafson som biografer. Petter Karlsson är en synlig spöskrivare som berättar i jagform. På gott – det blir personligt – men mest ont – resultatet är ofta en monotont malande monolog. Vi får veta allt om personen – i varje fall det Magnus och Claes själva väljer att berätta. Bildmaterialet består av tidningsfaksimiler och fynd från privata fotoalbum. Klas Gustafson använder fler och intressantare bilder som gör boken om Marie-Louise Ekman till både en läs- och blädderbok. Han tar som biograf plats och tillåter sig att ha en egen stil. Det är lättläst och lättsmält. Läsare intresserade av teater och film belönas extra mycket i boken eftersom scen- och filmmaterialet får oproportionerligt stor plats i förhållande till Marie-Louise Ekmans bildkonst.

Hursomhelst får vi veta en hel del om de här personerna, och får dessutom många ingångar till att själva leta oss vidare bland filmer, tv-produktioner och konstverk.

MALIK BENDJELLOUL GICK bort alldeles för tidigt i maj 2014. Året efter att hans dokumentärfilm "Searching for Sugar Man" fått en Oscar. I filmen följde Bendjelloul sydafrikanerna Stephen Segermans och Craig Strydoms jakt på musikern Sixto Rodriguez. Nu berättar Stephen och Craig själva om sin jakt på Rodriguez i *Berättelsen om sökandet efter Sixto Rodriguez Sugar Man*. Ett letande som löper ihop med Malik Bendjellouls jakt. Vi får veta ytterligare litet mer... Men mest väcks lusten att se Maliks film igen, höra Rodriguez låtar igen.

GERT LUNDSTEDT

Dagen P närmar sig!

DET VAR EN DAG I HÖSTAS. Jag kom hem från jobbet. Som vanligt trasslade jag fram de båda nycklarna från botten av min handväska. Mitt stora svarta hål. Jag skulle behöva GPS på mina hemmanycklar! Jag hittar ingenting i mitt stora svarta hål! Jobbväska, diverse kassar, en med mat och två extra tygkassar från jobbet. Totalt tre i antal. Pustande uppför trapporna för att till slut komma innanför ytterdörren. Kollar igenom posten och får då syn på en tidning. Va! Har de delat rätt, undrar jag när jag ser vad det är för tidning; PRO – Pensionären. Jag tänkte: Shit, den här kan inte vara till mig. Brevbäraren har lagt fel.” Jag vänder på tidningen och ser adressatens namn. Det var mitt! Tiden stannade till ett slag. Jag var inte beredd. Då blev det väldigt konkret, väldigt SANT. Jag gick in i köket och bryggde en kopp te. Slog mig ner vid köksbordet och tänkte. Smuttade på det varma teet. Kände mig förvirrad. Tänkte: Vad händer nu? Jag ska snart gå i pension. Jag tänkte på min pappa när han slutade jobba. Vilket trauma det var för honom. Han som bokstavligen levde i och av skogen. Inte heller för mig som teaterproducent finns det på kartan att bli pensionär!

Nog hade jag tänkt att jag fyller 65 nästa år, men jag har varit inriktad på att fortsätta jobba. Jag borde ju förstått att det var nära förestående.

Under tiden i Teaterförbundets pensionsavtalsdelegation talade och stred vi för bättre villkor för de konstnärliga grupperna. Då jag inte tillhör dessa grupper tänkte jag inte närmare på att det för mig privat kommer att ske förändringar. Vad jag lärde mig var att det bara är jag som individ som får tar ansvar och admi-

nistrera min egen pension. Mycket pappersarbete blir det... Efter chocken med PRO-tidningen har jag vant mig att pensionen närmar sig. Men det är en märklig tanke. Jag måste programmera om hjärnan! Nu landar med jämn hastighet diverse pensionsförvaltares erbjudanden i brevlådan. Vill jag skjuta på mitt uttag ska jag meddela det. Om jag vill anmäla uttag under en tidsperiod om 2, 5 eller 10 år ska jag meddela det. Hur ska jag veta bäst? Tänk om jag hinner dö innan 2018. Jag hanterar situationen genom att låtsas att jag går i sjuan på grundskolans högstadium. Då blir det två år till examen. Det är ett bra sätt att få grepp om tiden.

Ja, tiden går fort. Jag är inne i en fas av eftertanke **och** framtidstanke. I vår är det 40 år sedan jag gick ut Dramatiska Institutet. Med Maos lilla röda i vänster hand skulle vi nytexaminerade ut i landet och göra kulturrevolution på vårt sätt, med rötterna i Arthur Engbergs länsteaterutredning från 1914. Tillgänglighet, hög konstnärlighet, lokal förankring och fokus på barn och unga. Lika viktiga mål idag! Men jag är rädd att länsteatrarnas existens är hotad om inte staten tar sitt ansvar och skjuter till pengar.

I mitten av 70-talet med generösa bidrag till länsteatrar som möjliggjorde förverkligandet av 1974 års kulturpolitik. Nu är tiden en annan. Det är viktigt att värna om den regionala kulturens demokratiska värden. Låt oss hoppas att det vänder och beslutsfattarna åter inser att demokrati måste få kosta pengar.

Då blir det andra än jag som får stå på barrikaderna. Och jag sitter i publiken.

ULRIKA DALENSTAM

Schablonbeloppet för omräkning av tillfälligt konstnärligt arbete är 165 kronor.

Kom ihåg att alltid räkna om tillfälligt konstnärligt arbete med 165 kr under 2015.

Kom ihåg att skicka in en kopia på ditt anställningsavtal/kontrakt när du får det.

Kom ihåg att arbetsgivarintyg (i original) samt blanketten Komplettering till arbetsgivarintyg alltid ska skickas in efter avslutat arbete. Har du ett tillfälligt konstnärligt arbete är det viktigt att arbetsgivaren även anger vilka dagar som arbete utförts (ex. arbete 4 dagar under en två veckorsperiod. Vi behöver veta vilka dagar som du har arbetat).

Kom ihåg att skicka in dina kassakort löpande även om du inte har fått intyget från din arbetsgivare. Det är kassakortet som är din ansökan om ersättning.

Kontakta oss: Du är alltid välkommen att höra av dig till oss om du har frågor.

Ring oss på kultursektionen på 0770 - 77 77 88 och välj knappval 4 eller skicka ett mail till kultursektionen@unionen.se

Mer information hittar du på vår webbplats, www.unionensakassa.se/kulturarbete

UNIONEN
A-KASSAN

Vad händer i mötet mellan proffs och icke proffs?

Att jobba med icke professionella framför kameran tar mer tid och kräver tydlighet. Proffsen har ett bredare register, det är filmregissörerna Jörgen Bergmark och Peter Grönlund överens om.

Men mötet mellan proffs och autentiska personer kan bli magiskt. Det är Peters erfarenhet från filmen *Tjuvheder*, där de flesta på rollistan är "spetskompetenta". Ett ord som filmens regissör och Jörgen tycker passar bättre än amatörer. Scen&film har samlat båda till ett samtal.

Nadja Hallström

Jörgen Bergmark

DE BÅDA REGISSÖRERNA HAR olika motiv för att ta in icke-professionella i en filmproduktion.

Jörgen Bergmark, som på senare år har gjort krimproduktioner för tv, tar två exempel:

– Antingen är det begränsade insatser, att komma in och säga två repliker. Eller om något ligger nära personens yrkesvardag, om det behövs en ambulanssjukvårdare som snabbt

ska bära ut någon. Ambulanspersonal som har varit med på en filminspelning tidigare, kan handgreppen och förstår att de måste förenkla sin vanliga process för filmens skull.

Jörgen hittar personerna på stats sajter "jag är för blyg för att streetcasta". Peter började i en annan ände med *Tjuvheder*, eftersom han också har skrivit manus.

– Manuset är som ett långt vittnesmål av

Peter Grönlund

Malin Levanon som Minna i Tjuvheder.

erfarenheter från de åtta år jag har jobbat socialt. Det är naturligt för mig att omge mig med den typen av människor som befolkar Tjuvheder – och lika naturligt att jobba med dem framför kameran.

Rollerna som Minna (Malin Levanon), Katja (Lo Kauppi) och Boris (Tomas Neuman) är skrivna direkt för skådespelare som han tidigare jobbat med i "Gläntan":

– I Tjuvheder hade vi 95 procent spetskompetenta. När vi tog in folk, sökte vi bland dem som använde narkotika och ordet om filmen spreds i nätverket. När personen dök upp kunde man kän-

na av var kunde de hamna i filmen och vi låg ofta väldigt nära den karaktär som skulle porträtteras. På manus fick jag reaktioner som "herregud det här är ju mitt liv, skrev du det här innan du träffade mig?". Alla som är med i filmen, hur mycket spetskompetens de än har, befinner sig i en filmisk kontext, och en fiktiv karaktärsgestaltning. Därav var det många som inte grejade detta, även om de låg nära filmens karaktärer.

JÖRGEN: Övervägde du att enbart arbeta med spetskompetenta?

PETER: Jag tror inte att det hade blivit bra. Det register som

Lo Kauppi som Katja i Tjuvheder

Peter Grönlund i samtal med Lo Kauppi.

Sören Vilks

Nadja Hallström

krävs för Minna är för brett för att hitta i någon som inte är proffs. Att komma in och spela makten är ofta mycket lättare än att kunna pendla mellan makt och maktlös.

JÖRGEN: Hade det varit möjligt att enbart ta med professionella skådespelare?

PETER: Aldrig! Inte i den här typen av berättelse.

JÖRGEN: De två huvudkaraktärerna är proffs, de driver och är våra guider, och du har omgett dem med ett universum. Men skådespelarna är beroende av sitt motspel, vad händer i mötet mellan proffs och icke-proffs?

PETER: De utbildade fick otroligt mycket näring av de autentiska personerna, som i sin tur kände trygghet i att det fanns skådespelare som med sin generositet kunde styra in och backa upp. Den magiska hybridformen uppstår när båda två blir starkare i scenen. Manuset är minutiöst skrivet, jag har jobbat enormt mycket med repliker och tematik. Det gjorde att jag lätt kunde släppa det på inspelningsplats om jag märkte ”det flyger inte”.

Det stora jobbet med personregin var att klä bort falska toner och komma närmare det autentiska uttrycket – vare sig det gällde proffs eller amatörer.

JÖRGEN: Hade du mer repetitionstid är normalt?

PETER: I viss mån. Jag hade byggt upp en relation med de flesta under castingprocessen. Men jag var inte säker på att personerna skulle dyka upp. Vi fick tänka ”kommer de är det bra, kommer de inte så har vi en backup”. Jag stod ofta med statister som jag ville använda, så både scener och uppställning svällde. Vi hade 182 scener.

JÖRGEN: Ska jag göra en scen med en ungdom eller någon som inte är tränad, vet jag att det tar längre tid. Man får repa hur vi ska gå till väga, åt vilket håll vi ska filma. Försöka tänka ”hur vi ska få mest energi ur de här personerna?” Det finns gränser för hur många tagningar man kan ta.

PETER: Jag tar många – åtminstone åtta.

JÖRGEN: För den som inte är proffs kan de första tre-fyra

Sören Wiks

Malin Levanon som Minna i Tjuvheder.

tagningarna vara som en uppvärmning, vid fem-sex börjar det hända något. Då kan det löna sig att ta åtta-tio, men då kanske hela filmteamet skakar: sätter vi det här eller uppstår katastrof?

PETER: Vi hade tre timmar film, många scener som var guld i sig men de platsade inte i berättelsen. Med personer som aldrig varit med på inspelning, måste man vara tydlig med att inte går att garantera vad som finns med i filmen i slutändan.

JÖRGEN: En annan skillnad är att skådespelare förbereder sig, de har ofta en idé själva och tycker att det undersökande arbetet är spännande. De spetskompetenta jag har jobbat med, är mer benägna att vara till lags. Det kan bli mer hålla handen-regi.

PETER: Märker man att någon är ute för att pleasa, försöker man tona ner, frigöra dem, ge förslag på riktning men utan att styra för mycket. Utbildade har inte samma behov av djuplodande karaktärundersökning som professionella har.

JÖRGEN: Frågan om autenticitet kan provocera skådespe-

re, ”varför kan inte vi göra det som folk med spetskompetens kan göra?”

PETER: I Tjuvheder bär människorna sina erfarenheter in-korporerade i kroppshållning, tandhygien, sätt att förhålla sig till språket, i blicken. Det är få skådespelare som lyckas gå så långt och göra något av det på ett bra sätt.

Kan det inte vara provocerande att ta in många utbildade, med tanke på arbetslösheten bland de professionella?

PETER: Om den som gör en film väljer att jobba med dem som har spetskompetens på området, jämfört med nyutexade – då är det läge för Teaterhögskolan att rikta blickarna mot sig själv. Mitt ansvar som filmskapare är att göra så bra filmer som möjligt. Och att engagera en grupp människor som är utestängda från arbetsmarknaden i alla andra sammanhang – det är lika viktigt. JÖRGEN: På det sättet kombinerar du ju både en konstnärlig och aktivistisk hållning.

KAJSA OLSSON

Ann Mari Engel slutar på Svensk Teaterunion

För nästan 40 år sedan tog Ann Mari Engel klivet in på Svensk Teaterunion, den gemensamma plattform där teaterchefer, anställda, representanter för teaterhögskolorna med flera träffas kring olika frågor inom scenkonsten.

Alice Bah Kuhnke och Ann Mari på biennalen.

UNIONEN ÄR NOG MEST känd som ansvarig för Scenkonstbiennalen – för tolfte gången arrangerad i våras. Men här görs mycket mer. Då gäller det att ha ordning i huvudet, is i magen och ett rejält internationellt kontaktnät. Den som någon gång haft med Ann Mari att göra, vet att hon har just det. Med erfarenhet av bland annat sufflösjobb på Pionjärteatern och akademiska studier, blev denna stockholmstjej generalsekreterare i Svensk Teaterunion 1978.

Många minnesvärda ögonblick har det blivit genom åren. Som på 80-talet, då Olof Palme som då var statsminister talade under ett par timmar när exilteatrar från olika hörn av världen samlades på Södra Teatern.

Scendatabasen, byggd på Månadens premiärer, startade 2007 och är idag ett ovärderligt instrument för den fakta-intresserade.

Projektet ”Barnens röst” som pågick under sju år i samarbete med flera asiatiska länder. Ann Mari nämner också de många möten med människor som hon varit med om själv och även förmedlat till andra, både i Sverige och på resor utomlands.

EN BETYDANDE DEL av jobbet är att sprida kunskap om svensk teater i övriga världen och ha utbyte med andra länder.

– Förr fanns ett tydligt spänningsfält mellan öst och väst. Det finns idag mellan nord och syd, bortom EU, säger Ann Mari.

En stor förändring blir det sannolikt

när Internationella Teaterunionen ITI flyttar sitt kontor från Paris, där Unesco varit en stödjande part, till Shanghai.

– Vi har länge, tillsammans med Asitej, arbetat för att förverkliga ett sceninfokontor för internationellt utbyte här hemma. Vårt samarbete är viktigt, liksom kampanjen för det politiska samarbetet kring inte minst utbildningsfrågorna.

Vid årsskiftet lämnar Ann Mari sin post. Men hon kommer fortsätta vara aktiv inom kulturen, i Stockholmspolitiken och inom internationella ITI. Så finns några barnbarn att hålla koll på. Det låter som ett bra pensionärliv.

MIREILLE BERGENSTRÖM

Våga säga ifrån, gör prioriteringar och fundera över vad en hållbar producent är! Det uppmanade vdn Susanna Dahlberg sina före detta kollegor när de träffades för att diskutera vad en producent egentligen gör.

Alarmerande om stress och övertid bland producenter

MÖTET HÖLLS PÅ Stockholms Improvisationsteater under titeln: Producenten – den moderna balanskonstnären. Inbjudna av producenterna inom avdelning 112 var Susanna Dahlberg, vd på Regionteater Väst och PeO Sander lektor på Stockholm dramatiska högskola StDH. Mötet var det andra i en trestegsraket som ska belysa scenkonstproducenternas arbetsvillkor.

Producenter är en odefinierad yrkesgrupp i kollektivavtalen. Många upplever negativ stress i arbetet och att de får ansvar över frågor som de själva inte har mandat att styra över, när de ska hantera budgetar och göra prioriteringar som andra ställt upp.

Nyligen skickade avdelning 112 ut en enkät både till medlemmar inom förbun-

det och utanför för att få en bättre bild av producenternas arbetssituation. Avdelningen analyserar nu svaren från dessa.

– Över 50 procent upplever negativ stress i sitt arbete, så nu måste vi gå ner på ett djupare plan för att få en tydligare bild av vad som är orsak och vad som är symptom, säger producenten Hanne Wirde.

I ENKÄTEN STÄLLDES frågor om vad producenter gör, hur de mår, om de arbetar övertid, om de upplever stress och svaren är alarmerande. Stresssymptomen är åtskilliga och 57 procent anger att de arbetar övertid.

– Vi tycker det är en poäng att skilja ut vad en producent gör eftersom det är ett paraplybegrepp för så mycket. Vi vill kon-

kretisera ner begreppet för att tydliggöra funktionen, fortsätter Hanne Wirde.

Det är en central utgångspunkt inför tecknandet av ett nytt kollektivavtal, menar avdelningen.

– Vilka arbetsuppgifter har jag, vilken ansvarsnivå får jag betalt efter? Det är viktigt att ringa in inför löneförhandlingar, och en bra grund för fackliga avtal. Vi är oeniga om hur vi ska förhålla oss till oregerad arbetstid. De flesta producenter går outtalat på oregerad arbetstid idag. Då finns det poänger att titta på vad det innebär för folks stressnivåer. Syftet är att stärka producentens roll både visionärt i teaterns organisation och konkret i kollektivavtalet, avslutar Hanne Wirde.

MAGDALENA BOMAN

Fria scenkonsten fördelar 7,1 miljoner kronor

Kulturrådet har fördelat medel till nationella och internationella projekt inom fri scenkonst. Sammanlagt inkom 209 ansökningar om totalt 56 miljoner kronor att ta ställning till. Att fördela fanns 7,4 miljoner som nu delas mellan 40 aktörer.

Bland de som får pengar finns Modern Art Teatergrupp och Teater Jalada i Malmö som arbetar med flera olika språk, och musikdramatiska Opera Estrad i samarbete med teckenspråkiga skådespelare. På dansområdet ges stöd till bland andra Moa Kompani i Göteborg och Köttingspektiven Dans i Uppsala.

Sverige sticker ut när det gäller stödpengar

Återigen har Sverige fått goda resultat när det gäller Ttv-stöd och utvecklingsstöd för enskilt projekt skriver Nyhetsbrevet Kreativa Europa. Tre tv-serier som är på gång har vardera fått stöd om 500 000 euro (runt fem miljoner kronor).

Bara Frankrike har fått mer. Dessutom har nio projekt inom animation, dokumentär och fiktion beviljats utvecklingsstöd i den senaste omgången. Därmed placerar sig Sverige högst upp på listan både vad gäller antalet projekt och mängden stödpengar.

Scenkonst Sörmlands uppsättning av Romeo & Julia

Unik Sörmlandsmodell

Scenkonst Sörmland garanterar att alla mellan 5 och 15 år i Sörmland får uppleva professionell scenkonst. Årligen förmedlas 850 skolföreläsningar till över 34 000 barn. Ett arbete som pågått i över 30 år och som är "helt unik i Sverige" skriver Läns-teatrarna om Sörmlandsmodellen.

Hur går då det lyckade arbetet till? Gott samarbete med kommunerna är en förutsättning, "och inspirationsdagar med rektorer, skolombud och lärare har också varit en del i arbetet att stärka mötet mellan skola och kulturen" sammanfattar Läns-teatrarna.

Hjelte leder Stockholm 59°North

Mia Hjelte har utsetts till ny konstnärlig ledare för dansensemblen Stockholm 59°North som utgörs av solister från Kungliga Baletten. Hon är själv solist vid Kungliga Baletten och har turnerat med Stockholm 59°North.

– Jag ser verkligen fram emot att sätta min prägel på kompaniet och ser framför mig en rad olika gränsöverskridande samarbeten där vi kombinerar olika formspråk som film, teater och dans, säger Mia Hjelte. Hon tar omgående över efter Jens Rosén.

Lax till Norrbottensteatern

Den 1 januari 2016 tillträder Elisabet Lax som tillförordnad chef för Norrbottensteatern. Karin Enberg lämnar då teatern efter sju år. Elisabet Lax är idag divisionschef för Kultur och utbildning vid Norrbottens läns landsting, och har tidigare arbetat på Stora Teatern och GöteborgsOperan. Hon beräknas vara tf chef för teatern fram till mitten av 2017 då en ny chef ska vara på plats.

Filmvetaren Furhammar död

Filmprofessorn, filmförfattaren och filmmakaren Leif Furhammar har gått bort 78 år gammal. Han var mannen bakom standardverket Filmen i Sverige som kom ut första gången 1991.

Han skrev under många år krönikor om film och tv i Dagens Nyheter, och han gjorde i mitten av 90-talet SVT-serien om svensk films historia: En underbar uppfinning. Redan 1965 fick han en Guldbagge för "särskilda insatser i svensk film".

Kultur för asylsökande

Flera av landets kommuner och regioner satsar på kultur för asylsökande skriver Dagens Samhälle, Sveriges Kommuner och Landstings tidning. Kulturnämnden i Västra Götalandsregionen till exempel har anslagit en miljon till det civila samhället att använda för kulturverksamhet riktad till asylsökande. Andra exempel kommer från Alingsås och Värmland.

– Det finns en fantastisk insats att göra genom att till exempel vända sig till barn och ungdomar på förläggningar, säger Tomas Riste ordförande i Region Värmland.

Ny långfilmskonsulent

Yaba Holst blir ny långfilmskonsulent vid Svenska Filminstitutet i januari nästa år. Hon kommer från en tjänst på Film Väst där hon under flera år har arbetat som senior executive på svensk långfilm och tv. Hon har en Master of Art från Teaterhögskolan i Helsingfors, erfarenhet som skådespelare, teaterregissör, hon har arbetat som manusförfattare, producent och produktionsledare för bland andra Zentropa och FilmPool Nord.

– Jag ser fram emot att, tillsammans med en filmbransch i förändring, vara med om att föra svensk film in i framtiden och igenom de utmaningar som filmen och dess kreatörer står inför, programförklarar Yaba Holst. Hon efterträder Magdalena Jangard.

Parkteatern i förändring

Parkteatern i Stockholm blir åretruntteater och inte bara något för sommarmånaderna. Från och med 2016 ska cheferna för Park- och Sopp-teatrarna turnera med uppsättningar inomhus i Stockholms förorter. Det blir också uppsökande verksamhet i stadsdelarnas förskolor. Stockholms Stad satsar tre miljoner kronor.

– Vi vet att geografi är en av de aspekter som spelar in för att fler ska ta del av kulturlivet, säger kulturborgarrådet Roger Mogert (S) till Dagens Nyheter.

Fem får soliststipendier

Stiftelsen Kungliga Teaterns Solister har ätit lunch och delat ut stipendier. Sopranerna Agneta Lundgren och Marianne Hellgren Staykov får 50 000 kronor ur Josef Herous Stiftelsefond. 20 000 kronor vardera ur Set Svanholms Minnesfond får sopranen Elisabeth Meyer samt tenorerna Conny Thimander och Lennart Stregård.

STOCKHOLM UNIVERSITY OF THE ARTS | STOCKHOLMS KONSTNÄRLIGA HÖGSKOLA

SÖK till DOCH

Dans och Cirkushögskolan i Stockholm

Hösten 2016 startar:

Kandidatprogram i dans
Kandidatprogram i danspedagogik
Ämneslärarprogram i dans
Masterprogram i cirkus
Masterprogram i koreografi

Läs mer på www.doch.se

Hällefors folkhögskola

Studera i höst?

Vi startar nya kurser i augusti 2016

- Skådespelare
- Teater för dig med Asperger

Läs mer på www.folkis.nu

Hällefors folkhögskola
Adress: Klockarv. 16, 712 33 Hällefors
Filial: Jordgatan 6, Örebro

FORTBILDNINGSKURSER FÖR SKÅDESPELARE

Teater Alliansen

RÖRELSEWORKSHOP
med Anna Vnuk, 11-12 januari

TANKEN OCH ORDET
med Henric Holmberg, 10-17 februari

BE-LONGING – FRÅN SOLO TILL GRUPPIMPROVISATION
med Rozgoni & Carmeli, 22-26 februari

SKÅDESPELARE SKRIVER TEATERKRITIK
med Karin Helander, 7, 10, 22 mars

LÄS MER OCH ANSÖK PÅ WWW.TEATERALLIANSEN.SE/KURSER

Välkommen Ulricha Johnson, ny verksamhetschef på Teaterunionen!

Efter närmare 40 år i organisationen går Teaterunionens generalsekreterare Ann Mari Engel i pension. Teaterunionens styrelse utsåg under hösten Ulricha Johnson till hennes efterträdare och Ulricha började sin tjänst den 1 december.

Teaterunionens styrelse tackar Ann Mari Engel för ett långt och framgångsrikt arbete och välkomnar Ulricha Johnson till ett stort och spännande uppdrag.

Ulrika Holmgaard
ordförande

Minna Krook
vice ordförande

teaterunionen

www.teaterunionen.se // info@teaterunionen.se // 08-462 25 30

KONSTNÄRSNÄMNDEN

INTERNATIONELLT KULTURUTBYTE

Söks om du har en inbjudan utomlands eller vill bjuda in någon till Sverige

RESEBIDRAG Söks om du behöver resa utomlands för t ex research eller fortbildning

Sista ansökningsdag 2 februari

Konstnärsnämnden är en statlig myndighet vars övergripande uppgift är att främja möjligheter för konstnärer att vidareutveckla sitt konstnärskap.

www.konstnarsnamnden.se 08-506 550 00

K

DRAMAPEDAGOG
NY 2-ÅRIG YRKESUTBILDNING **SÖK NU!**

Blekinge folkhögskola
www.blekingefolkhogskola.se

LANDSTINGET BLEKINGE

STOCKHOLMS DRAMATISKA HÖGSKOLA

Har du något att berätta?

Är du intresserad av **dokumentärfilm**?
Nu ger vi både en **kandidatutbildning**

och ett **masterprogram**

i dokumentärfilm. Läs mer
om hur du söker på **stdh.se**.

Där hittar du fler sökbara utbildningar.

Berättelsen börjar här...

**Sista ansökningsdag
11 januari 2016**

STOCKHOLM UNIVERSITY OF THE ARTS | **STOCKHOLMS
KONSTNÄRLIGA
HÖGSKOLA**

STOCKHOLM DR HÖGS
KOLA AMAT KOLA
ISKA

Musikteaterskolan på Ölands folkhögskola söker teaterlärare

Ölands folkhögskola är en av fyra folkhögskolor med Landstinget i Kalmar län som huvudman.

Landstingets vision om hälsa präglar skolans verksamhet. Ölands folkhögskola har en stark profil mot konstnärliga uttrycksformer. Vi har allmänna kurser med inriktningarna praktisk, hälsa, film och bild. Vi har också profilkurser inom design, dokumentärfilm, konst, musikteater och skrivande, samt ett stort utbud av sommarkurser. Skolan har 200 deltagare. Internatet har plats för drygt 100 boende.

ÖLANDS FOLKHÖGSKOLA

Musikteaterskolan söker en **teaterlärare** med bred kunskap och erfarenhet för en deltidstjänst som också innefattar kursföreläsarskap i team.

Du behöver ha omfattande kunskaper i skådespeleri och idéer om skådespeleriets pedagogik, goda kunskaper om regi och nödortfoga kunskaper om teaterteknik. Eftersom vi är en musikteaterskola behöver du också ha en stark relation till teatermusik.

Du ska vara beredd att arbeta med stora ambitioner och små resurser på en utbildning som har målsättningen att vara en av de främsta högskoleförberedande utbildningarna på scenkonstområdet. Dessutom måste du omfatta folkhögskolans värdegrund där deltagarens utveckling står i främsta rummet.

Sänd din ansökan med CV och personligt brev till rektor
Åke Holm: ake.holm.oland@folkbildning.net

Urvalsprocessen sker löpande så skicka gärna din ansökan så tidigt som möjligt, dock **senast den 31 januari 2015**.

Om du har frågor kontakta kursansvarig Tomas Forsell,
0485 - 56 44 18, tomas.forsell.oland@folkbildning.net

Landstinget
i Kalmar län

Förbundsnytt

Förbundsmöte 2016

Den 30 maj 2016 är det dags för Teaterförbundets förbundsmöte, som äger rum på Hasselbacken i Stockholm. Till förbundsmötet utser avdelningar och råd ombud och vid mötet behandlas frågor som rör organisation och ekonomi. En organisationsfråga som kommer att tas upp vid mötet är Teaterförbundets stadga. Vid riksstämman 2014 togs beslut om att uppdatera Teaterförbundets stadga till förbundsmötet 2016. Detta är något som en organisationsgrupp, utsedd inom förbundsstyrelsen, jobbar med.

Till förbundsmötet kan även avdelningar, klubbar och råd samt enskilda medlemmar lämna in motioner som rör organisation och ekonomi. Sista dag för att lämna in motioner är den 15 februari 2016.

Frågor om förbundsmötet kan Sara Andersson på Teaterförbundets kansli svara på, sara.andersson@teaterforbundet.se

Auditionutbildning under våren

Under våren kommer en auditionutbildning för regissörer och skådespelare att hållas. Utbildningen är ett initiativ från Svenska Regissörföreningen och sker i samarbete med Skådespelaravdelningen och Teateralliansen. Syftet med utbildningen är att utveckla verktyg i hur man håller i eller gör en bra audition.

Utbildningstillfällena är separata, det vill säga skådespelare och regissörer har varsin dag i Stockholm. I Göteborg och Malmö är dagarna endast för skådespelare. Utbildningen hålls på engelska och är kostnadsfri. Mer information kommer i en inbjudan till berörda avdelningar under december.

De datum som är aktuella är den 27 och den 28 februari, Stockholm den 12 och den 13 mars, Stockholm och den 9 och den 10 april, Göteborg och Malmö.

Uppropet för den fria scenkonsten fortsätter

Den fria scenkonsten måste få stabila och tillräckliga resurser till att ha en långsiktig planering för sin verksamhet. Anslagen måste också baseras på att de som arbetar får löner enligt kollektivavtal.

Den fria scenkonstens möjlighet att nå ut till en publik i hela Sverige måste också förbättras. Då behövs inte bara högre anslag, utan även ett bättre fungerande arrangörssystem.

Teaterförbundet, Teatercentrum och Danscentrum arbetar vidare med Uppropet för den fria scenkonsten. Under 2016 kommer flera aktiviteter att genomföras, bland annat planeras flera seminarier och debatter under olika scenkonstarrangemang.

Teaterförbundets stipendier utdelade

25 scenkonstnärer har fått stipendier "för ett konstnärligt skapande som, med nyfikenhet och engagemang, ger oss utmanande och berörande upplevelser". Årets stipendiater är: Lotta Tejle, Sandra Stojiljkovic, Gustav Berg, Kristin Lidström, Birgitta Ulfsson, Vanna Rosenberg, Thomas Hanzon, Eva Melander, Karl Dyall, Rennie Mirro, Sandra Huldt, Mathias Olsson, Åsa Forsblad Morisse, Agneta Ehrensward, Simon Mezher, Per Grytt, Monica Stenbeck, Maja Magnusson Wiklund, Lindy Larsson, Maia Hansson Bergqvist, Bahador Foladi, Therése Lindberg, Sofia Pekkari, Lena Bouic Wrangle, Claes Lundberg.

En dag i jouren

En medlem som arbetar som artist kontaktade medlemsjouren för att få rådgivning då hon blivit uppsagd från en arbetsgivare. Det fanns inget skrivet avtal, men det fanns en överenskommelse i ett mejl, där hon lovats ett antal föreställningar.

Hon genomförde tre, men blev sedan uppsagd då det framkom att hon var gravid. Enligt LAS har en arbetsgivare inte rätt att säga upp någon på grund av graviditet. Teaterförbundet skickade därför en ogiltigförklaring av uppsägningen till arbetsgivaren samt en förhandlingsframställan där man yrkade på skadestånd. Detta måste ske inom två veckor från dagen då man är uppsagd.

Arbetsgivaren hävdade först att inget anställningsförhållande förelåg men då det fanns en överenskommelse i mejlet så räckte det som bevis för att styrka att ett anställningsförhållande förelåg. Arbetsgivaren gick med på ett förlikningsavtal och betalade lite mer än hälften av det som utlovats för de återstående föreställningarna. Har du frågor om lön, kontrakt, avtal eller något annat som rör din arbetssituation, kontakta Teaterförbundets medlemsjour på 08-441 13 00 eller jour@teaterforbundet.se

Bortom vi(t) och dom

Teaterförbundets normkreativa arbetsgrupp arbetar med frågor som rör rättigheter, rasism och mångfald, för att kunna påverka hur våra arbetsplatser ser ut och vad som visas på svenska scener och filmer. I november ordnades en föreläsning och workshop för Teaterförbundets förbundsstyrelse och kansli. Demokratiagenten Barakat Ghebrehawariat var inbjuden med "Bortom vi(t) och dom – att prata om att prata om det", och tog bland annat upp vad som menas med begrepp som vithetsnorm, rasifiering och representation.

Teaterförbundet

/ för scen och film

Förbundsstyrelsen

Verkställande utskott: Anna Carlson (skådespelare) ordförande, Minna Krook (koreograf), vice ordförande, Thomas Nording (scentekniker), Peter Schildt (filmregissör), Therésé Hörnqvist (producent).

Övriga ledamöter: Måns Clausen (skådespelare), Ulrika Dalenstam (administratör), Robert Forsman (tekniker), Zofi Nilsson (scenograf), Simon Norrthon (skådespelare), Daniel Norgren Jensen (dansare), Martyna Lisowska (musikartist), Inga Onn (skådespelare), Pontus Plaeng (skådespelare/regissör), Annika Stödberg (maskdesign film).

Kontakt: Förbundsstyrelsens e-postadresser finns på webben under fliken förbundet/organisationen.

Teaterförbundets kansli:

Besöksadress: Kaplansbacken 2A

Postadress: Box 127 10, 112 94 Stockholm.

Telefon: 08-441 13 00

Öppettider: Vardagar: 9.00–16.30

E-post: info@teaterforbundet.se

Hemsida: www.teaterforbundet.se

facebook.com/teaterforbundet

twitter.com/teaterforbundet

Förbundsnytt

På de här sidorna kan du läsa om vad som är på gång inom förbundet. På teaterforbundet.se hittar du mer information och fler nyheter. Har du tips för sidorna mejla ase.axberg@teaterforbundet.se

FÖLJ TEATERFÖRBUNDETS ARBETE!

 [facebook.com/Teaterforbundet](https://www.facebook.com/Teaterforbundet)

 twitter.com/Teaterforbundet

 [instagram.com/scenochfilm](https://www.instagram.com/scenochfilm)

Teaterförbundet
/ för scen och film

FAKTURERINGS-SERVICE

DU BEHÖVER INTE HA EGET FÖRETAG FÖR ATT TA JOBB MED FAKTURA

Om arbetsgivaren kräver faktura kan du som medlem i Teaterförbundet istället använda dig av Servicebolagets faktureringservice som en mellanhand mellan dig och uppdragsgivaren vid korta uppdrag.

Servicebolaget fakturerar uppdragsgivaren, betalar ut ersättning till dig och betalar in skatt och arbetsgivaravgift.

Har du frågor kan du skicka en e-post till info@teaterforbundet.se eller ringa 08-441 13 00.

Läs mer på www.teaterforbundet.se

Kalendarium

- 11 jan **Sök till Stockholms dramatiska högskola**
Kandidatutbildningar i skådespeleri, scenkonst, film och media.
- 14 jan **Vad gör du här?**
Om att spela teater för barn och unga – del 2
Seminarium med Niklas Hald (Kultur i Väst, Göteborg)
- 18 jan **Att producera föreställningstrailer**
Fem dagars kurs i Göteborg (Kulturakademins Trappan)
- 18 jan **Möte med Stephen Rappaport**
Workshop för yrkesverksamma dansare, Stockholm. (Dansalliansen)
- 19 jan **Kulturpolitisk dag**
med presentation av ny forskning, debatt och samtal om kulturpolitik. (Myndigheten för Kulturanalys)
- 25 jan **Möte med Heidi Vierthaler**
Workshop för yrkesverksamma dansare, Malmö (Dansalliansen)
- 26 jan **Sök till Operahögskolan**
Magisterprogram i opera med inriktning repetitör
- 28 jan **Att skriva en affärsplan**
Frukostmöte för egenföretagare, i Stockholm (Teaterförbundet för scen och film)
- 29 jan **Göteborg Film Festival**
Elva dagar film under den 39:e filmfestivalen i Göteborg.
- 31 jan **GoKinema i Göteborg.**
Seminarier och workshops för filmarbetare.
- 1 feb **Förbundsstyrelsemöte**
(Teaterförbundet för scen och film)
- 9 feb **Prata om villkoren!**
KLYS Konstnärspolitiska konferens i Gävle.
- 15 feb **Motionera till förbundsmötet**
Sista dagen att lämna in motioner inför Teaterförbundets förbundsmöte.
- 27 feb **Kvalitet i konstnärliga processer**
för barn och unga. Kurs om nio dagar under våren. (Kulturakademins Trappan och Barnteaterakademins)
- 2 mar **Structural Constellations**
– Intensive European Residential Master Class in Norway (Focal)
- 7 mar **Tempo Dokumentär Festival**
- 14 mar **BUFF International Film Festival**
Barn- och ungdomsfilmfestival i Malmö

Teaterförbundets tankar går till förföljda artister världen över

I Ukraina dömdes nyligen filmregissören Oleg Sentsov till 20 års fängelse efter att ha anklagats för terrorism och den iranska filmskaparen Jafar Panahi kämpar tappert, fast han fått yrkesförbud och inte får göra intervjuer. Hans film *Taxi Teheran* visas nu på svenska biografer. På grund av dödshot har skådespelerskan Loubna Abidar flytt till Frankrike efter att ha medverkat

i en marockansk film om tre kvinnliga prostituerade, samtidigt har den kubanska skådespelerskan Tania Bruguera, vars pass konfiskerats, fått uppehållstillstånd i USA.

Många artister förföljs och censuren växer i länder som Turkiet, Kina och Ungern. Inför det nya året går Teaterförbundets tankar till alla förföljda artister världen över.

Länder med flest kränkningar inom konstnärlig yttrandefrihet 2014

Freemuse övervakar och dokumenterar kränkningar inom konstnärlig yttrandefrihet. Den totala sammanställningen omfattar fall från 56 länder inom dans, film, musik, teater, bildkonst och litteratur.

Sammanlagt 235 fall av angrepp på konstnärer och kränkningar av deras rättigheter har registrerats av Freemuse under 2014. Bland dessa har tre konstnärer dömts, 30 åtalats och 41 arresterats. Utöver det har nio fängslats under senaste året, 33 sitter fängslade sedan tidigare år och två har kidnappats. 14 har drabbats av fysiska attacker och 13 av hot eller förföljelser. Freemuse har konstaterat 90 fall av censur.

Läs mer om förföljda artisters villkor på artsfreedom.org, www.freemuse.org och www.artistsrights.iti-germany.de (ITI:s Action committee for Artists Rights)
Läs mer om den marockanska skådespelerskan Loubna Abidar på sid 27.

235 kränkningar inom konstnärlig yttrandefrihet 2014

